

Zdravotně
sociální fakulta
Faculty of Health
and Social Sciences

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Specifika sociální práce ve vězeňství

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Studijní program:

MANAGEMENT SOCIÁLNÍ PRÁCE V ORGANIZACÍCH

Autor: Bc. Štěpánka Laurenčíková

Vedoucí práce: Mgr. Ing. Renata Švestková, Ph.D.

České Budějovice 2023

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci s názvem „**Specifika sociální práce ve vězeňství**“ jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby diplomové práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé diplomové práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 27.6.2023

.....

Bc. Štěpánka Laurenčíková

Poděkování

V první řadě bych velice ráda poděkovala Mgr. Ing. Renatě Švestkové, Ph.D. za vedení diplomové práce, věnovaný čas a trpělivost. Dále děkuji všem zúčastněným informantům za jejich ochotu. A v neposlední řadě děkuji těm, kteří mě podporovali během studia.

Specifika sociální práce ve vězeňství

Abstrakt

Česká republika se potýká s vyšším procentem recidivy, než by bylo žádoucí. Počet odsouzených sice ve věznicích klesá, avšak i počet pracovníků. Sociální práce hraje zásadní roli v podpoře odsouzených ve směru k resocializaci a reintegraci. Diplomová práce na téma „Specifika sociální práce ve vězeňství“ se zaměřuje na současný stav v kontextu počtu odsouzených a nastavení trestní politiky státu. Dále diplomová práce rozebírá faktory, které mohou ovlivnit delikventní a kriminální chování. Prevence kriminality je součástí teoretické části s ohledem na nutnost prevence recidivy. Poslední část se zaměřuje na roli sociální práce ve vězeňství, penitenciární a postpenitenciární péči a využívání programů zacházení.

V rámci praktické části této práce byly zvoleny dva cíle a to zjistit, jak je realizována sociální práce ve věznicích z pohledu sociálních pracovníků a dále ve vybraných věznicích zjistit, jaké postupy, metody a techniky využívá sociální pracovník v rámci programů zacházení se svěřenými osobami. Výzkum byl realizován prostřednictvím kvalitativní výzkumné strategie, kde pomocí otevřeného kódování vznikly kódy, které byly dále zpracovány v softwarovém programu ATLAS.ti. Tento program byl taktéž využit pro schématické znázornění výsledků. Provedené rozhovory byly analyzovány a interpretací získaných dat bylo zjištěno, jaké jsou specifika poskytování podpory od sociálních pracovníků ve vztahu k vězňům a dále jaké přístupy, metody a techniky sociální pracovníci využívají prostřednictvím individuálně stanovených programů zacházení. Výsledky také poukazují na výzvy, limity a bariéry, které souvisejí s poskytováním efektivních intervencí. Přínosem této práce je hlubší vhled do sociální práce ve vězeňství ze strany sociálních pracovníků a taktéž seznámení s výzvami, limity a bariérami, které mohou narušovat poskytování efektivní intervence.

Klíčová slova

Sociální práce; vězeňství; resocializace; reintegrace; prevence recidivy; programy zacházení

Specifics of Social Work in Prison

Abstract

The Czech Republic struggles with a higher rate of recidivism than desirable. While the number of convicts in prisons is declining, so is the number of staff. Social work plays a vital role in supporting convicts towards resocialization and reintegration. This thesis on the topic of Specifics of Social Work in Prison focuses on the current situation in the context of the number of convicts and the state's criminal policy setting. Additionally, the thesis discusses factors that can influence delinquent and criminal behavior. Crime prevention is part focuses on the role of social work in prison, penitentiary and post-penitentiary care, and the use of treatment programs.

Two goals were chosen for the practical part of this work: to find out how social work is implemented in prisons from the perspective of social workers and to find out in selected prisons what procedures, methods and techniques a social worker uses within treatment programs with assigned individuals. The research was carried out using a qualitative research strategy, where open coding created codes that were further processed in the ATLAS.ti software program. This program was also used to schematically illustrate the results. The conducted interviews were analyzed, and through the interpretation of the collected data, it was discovered what are the specifics of providing support from social workers in relation to prisoners and what approaches, methods and techniques social worker use through individually set treatments programs. The results also highlight the challenges, limits and barriers associated with providing effective interventions. The contribution of this work is a deeper insight into social work in prisons from the perspective of social workers and also getting acquainted with the challenges, limits and barriers that may disrupt the provision of effective interventions.

Keywords

Social Work; Prison; Resocialization; Reintegration; Recidivism Prevention; Treatment Programs

Obsah

Úvod.....	8
1 Současný stav.....	9
2 Delikvence a kriminalita.....	12
2.1 Faktory vzniku delikventního a kriminálního chování.....	13
2.1.1 Biologické faktory.....	13
2.1.2 Psychické faktory.....	14
2.1.3 Sociální faktory.....	15
3 Prevence kriminality.....	16
3.1 Struktura prevence kriminality.....	16
3.2 Úrovně preventivních aktivit.....	17
3.3 Organizace prevence kriminality.....	18
3.4 Strategie prevence kriminality.....	18
4 Trestní politika.....	20
5 Trestní sankce.....	22
5.1 Stanovení druhu a výměry trestu.....	23
5.2 Druhy trestů.....	23
5.3 Trest odnětí svobody.....	24
5.4 Výkon trestu odnětí svobody.....	24
6 Sociální práce ve vězeňství.....	27
6.1 Práce s odsouzenými ve výkonu a po výkonu trestu odnětí svobody.....	30
6.1.1 Penitenciární péče.....	30
6.1.2 Postpenitenciární péče.....	31
6.1.3 Propojení penitenciární a postpenitenciární péče.....	31
6.2 Příprava odsouzeného na propuštění.....	32
6.3 Kriminální recidiva a desistence.....	34
7 Programy zacházení.....	36
7.1 Pracovní aktivity.....	37
7.2 Vzdělávací aktivity.....	38
7.3 Speciálně výchovné aktivity.....	39
7.4 Volnočasové aktivity.....	39
7.5 Extramurální aktivity.....	40
7.6 Aktuality v rámci standardizovaných programů.....	41
8 Cíl práce a výzkumné otázky.....	44
9 Metodika.....	45

9.1 Charakteristika výzkumného souboru	45
9.2 Etika výzkumu.....	45
9.3 Proces sběru dat.....	46
9.3.1 Přehled sběru dat.....	46
10 Výsledky.....	47
10.1 Kategorizace dat.....	47
11 Diskuze.....	68
12 Závěr.....	74
13 Seznam použitých zdrojů.....	76
14 Seznam tabulek a schémat.....	84
14.1 Seznam tabulek.....	84
14.2 Seznam schémat	84
15 Seznam zkratk.....	85
16 Přílohy.....	86

Úvod

Sociální práce ve vězeňství představuje důležitý a specifický obor, který se zabývá poskytováním pomoci a podpory odsouzeným jedincům ve výkonu trestu odnětí svobody, ale také při jejich návratu do společnosti po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody. Vězňice a sociální pracovníci hrají významnou roli v procesu seberealizace, resocializace, reintegrace a prevence recidivy mezi odsouzenými ve výkonu trestu odnětí svobody.

Důvodem pro volbu tohoto tématu diplomové práce byla absolvovaná povinná praxe ve věznicích ČR v rámci bakalářského studia, kde od mnohých sociálních pracovníků byla zmiňovaná již několik let vysoká recidiva, která se údajně odvíjí od špatného nastavení celkového systému vězeňství a programů zacházení. Z čehož vyšly napovrch otázky, jak je možné, že již několik let se recidiva pohybuje ve vysokých procentech, jakým způsobem sociální pracovníci pracují s odsouzenými jedinci a jaká jsou specifika sociální práce v rámci programů zacházení, seberealizace, resocializace, reintegrace a prevence recidivy.

Teoretická část je zaměřena na současný stav vězeňství a trestní politiku, dále je v této části rozebrána delikvence, kriminalita a zkoumané faktory, které mohou vést jedince k páčání trestné činnosti a prevenci kriminality. Dále se teoretická část věnuje trestní politikou, která formuluje a řídí zásady, na jejichž základě jsou tresty udělovány a dále jsou uvedeny druhy trestních sankcí, které jsou využívány v českém právním systému. Konečná část teoretické části je věnována zejména na význam sociální práce ve vězeňství. Jsou vymezeny specifické přístupy, které sociální pracovníci využívají k podpoře a pomoci vězňům s cílem zvládat různé životní situace a problémy a taktéž s reintegrací do společnosti. Zároveň je pozornost věnována různým programům zacházení s vězni.

V praktické části této diplomové práce byla zvolena kvalitativní výzkumná strategie, metoda polostrukturovaný rozhovor a technika dotazování. Tyto rozhovory byly vedeny se sociálními pracovníky ve vězeňství České republiky. Tato metoda umožnila získat hlubší vhled do jejich práce, vnímat specifika a výzvy, s nimiž se v praxi setkávají. Pro analýzu a zpracování získaných dat byl využit software ATLAS.ti, díky němuž za pomoci otevřeného kódování došlo k vymezení 8 kategorií.

1 Současný stav

Vězeňství je jednou z hlavních částí trestní politiky státu, kde Česká republika jako demokratický právní stát vychází z mezinárodních závazků, respektu k lidským právům, svobodám a ochrany společnosti před porušováním právních předpisů (Koncepce vězeňství do roku 2025). Momentální stav, ve kterém se trestní politika nachází je dle Scheinosty (2021) nevyhovující. Dle autora zde chybí jasně formulovaná vize české trestněprávní politiky jako celku, kde na samotný problém poukázaly i výsledky ankety Institutu pro kriminologii a sociální prevenci, které byly provedeny v roce 2020 mezi zástupci Nejvyššího státního zastupitelství, vrchních státních zastupitelství, Nejvyššího soudu a vrchních soudů (Scheinost, 2021). S tímto úzce souvisí i současný systém trestní spravedlnosti, který čelí několika problémům a tím hlavním je vysoký počet vězeňské populace, jehož index za rok 2021 je čtvrtý nejvyšší v Evropské unii (Highest to Lowest-Prison Population Rate, 2021).

Tabulka č.1 Přehled nástupů odsouzených do VTOS v letech 2015-2021

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Počet nástupů do VTOS	9813	9957	9516	9082	9279	8105	8616

Zdroj: Statistická ročenka VSČR, 2021; (vlastní zpracování)

Výše uvedená tabulka č.1 znázorňuje přehled nástupů odsouzených jedinců do výkonu trestu odnětí svobody (dále jen VTOS) v letech 2015 až 2021. Dle Statistické ročenky Vězeňské služby České republiky z roku 2021 proběhlo nejvíce nástupů v roce 2016, tedy přesně 9 957 odsouzených bylo přijato do výkonu trestu odnětí svobody, nejméně nástupů proběhlo v roce 2020 s počtem 8 105 odsouzených (Statistická ročenka VSČR, 2021). Z tabulky č.1 je viditelné, že od roku 2015 došlo k poklesu nástupů odsouzených, jelikož v roce 2021 se počet snížil o 1 197 nástupů do VTOS, avšak od roku 2020 došlo k opětovnému zvýšení o 511 nástupů (Statistická ročenka VSČR, 2021). Již v posledních sedmi letech se nástupy do VTOS pohybují v obdobných číslech tzn., že v žádném z uvedených roků nelze najít markantní rozdíly a výkyvy v údajích, tudíž množství vězeňské populace je stále stejné a nedochází k žádným zásadním změnám.

Dle Koncepce vězeňství do roku 2025 Česká republika musí plnit ochranou funkci v rámci společnosti, jejímž nástrojem je trest odnětí svobody, který izoluje jedince páchající trestní činností. Především vytváří úsilí o nápravě a budoucí reintegraci do společnosti, která se řídí a jedná v souladu se zákony (Koncepce vězeňství do roku 2025). Samotný výkon trestu odnětí svobody je poměrně dost zásadní z hlediska nápravy pachatele. I když řadu let byl VTOS vnímán jako jediná cesta k nápravě pachatele, velkou roli má především penitenciární a postpenitenciární péče. Taktéž významná je prevence kriminality a fungování sociálního systému státu, kde s ohledem na přípravu na propuštění odsouzeného a na jeho život po opuštění věznice, musí začít již dnem nástupu do VTOS (Koncepce vězeňství do roku 2025). Vzhledem k těmto tvrzením byla provedena evaluace naplnění cílů Koncepce rozvoje vězeňství do roku 2015, kde vyšlo najevo, že většina cílů za uplynulých deset let nebyla naplněna. Na aktuální Koncepti rozvoje vězeňství do roku 2025 se podílí mnoha odborníků, kteří vnímají vězeňství širším pojetím. Na základě této skutečnosti vzniklá pracovní skupina měla za cíl popsat konkrétní záměry ve vztahu k zacházení s vězni, tedy zmínit jasně dané postupy z nichž vyplyne, co se bude dít s osobou odsouzenou k VTOS od nástupu, přes výkon až po propuštění na svobodu s navázáním na systém postpenitenciární péče (Koncepce vězeňství do roku 2025). Dle Vetešky a Fischera (2020) současným globálním cílem vězeňství ČR je vytvořit dobře fungující a efektivní mezinárodní standardy, které dodržují propojení mezi vězeňstvím, prevencí kriminality, postpenitenciární péčí, sociální sférou, vzdělávacím systémem a směřují k reintegraci pachatelů trestné činnosti do společnosti. Následně plnit nápravy odsouzených osob na základě individuálních postupů s účelem předcházení recidivy a izolace pachatelů závažné trestné činnosti od společnosti s cílem zajištění bezpečnosti občanů České republiky. V neposlední řadě docílit moderního systému vězeňství, odpovídajícího 21. století a srovnatelného s dalšími demokratickými státy za pomoci komplexu opatření (Veteška, Fischer, 2020).

Tabulka č.2 Členění jedinců dle počtů již vykonaných trestů odnětí svobody v letech 2016-2021

Recidiva VTOS	2016	2017	2018	2019	2020	2021
1x	18	4 245	21	18	3 754	3 623
2x	7	2 702	7	8	2 372	2 355
3x	4	1 926	6	7	1 653	1 677
4x	2	1303	3	5	1 167	1 152
5x	3	907	3	2	875	857
6x	2	562	1	1	545	556
7x	2	368	2	2	375	372
8x	1	280	Neuvedeno	Neuvedeno	240	256
9x	Neuvedeno	139	1	1	173	188
10x	Neuvedeno	79	Neuvedeno	Neuvedeno	91	98
Více než 10x	Neuvedeno	212	Neuvedeno	1	171	170
Celkový součet	39	12 723	44	45	11 416	11 306

Zdroj: Statistická ročenka VSČR, 2016, 2017, 2018, 2019, 2020, 2021;
(vlastní zpracování)

Tabulka č.2 znázorňuje členění jedinců dle počtů již vykonaných trestů odnětí svobody v letech 2016-2021. V roce 2016 celkový součet činí 21 vykonaných trestů odnětí svobody, kde u těchto jedinců nejčastěji došlo k opakovaným trestům dvakrát, oproti roku 2016 nastal vysoký nárůst recidivistů, a to v roce 2017, kde se celkový součet zvýšil na 8 478 již vykonaných trestů a u těchto jedinců opět došlo k opakovaným trestům dvakrát, stejně tak jako v roce 2016. Za období 2018 a 2019 došlo opět k výraznému poklesu, kde celkový součet v roce 2018 činí 23 a v roce 2019 činí 27. I v tomto období převažuje dvakrát opakovaný trest. Za období 2020 a 2021 došlo k dalšímu nárůstu celkového součtu, kde v roce 2020 číslo vzrostlo na 7 662 již vykonaných trestů a v roce 2021 došlo k nárůstu na 7 683. Taktéž v tomto období dominuje dvakrát opakovatelná recidiva. V roce 2016, 2018, 2019 dle Statistických ročenek (2016, 2018, 2019) se recidiva objevovala u desítek jedinců, avšak v roce 2017, 2020 a 2021 se recidiva objevovala u tisíců jedinců (Statistická ročenka VSČR, 2016, 2017, 2018, 2019, 2020, 2021).

2 Delikvence a kriminalita

Samotný pojem delikvence označuje porušení zákona nebo pravidel, nicméně existuje mnoho různých definic tohoto pojmu, které se liší v závislosti na kontextu a pohledu daného autora Hirschi, Stark (1986) vymezují delikvenci, jako chování, které se vymyká společenským normám, pravidlům a očekávání. Je to chování, které může být považováno za nevhodné, nemorální nebo nezákonné (Hirschi, Stark, 1986). Siegel (2000) vnímá delikvenci, jako jakékoliv chování, které se odchyluje od očekávaných a přijatelných společenských norem, toto chování může zahrnovat jak malé, tak velké přestupky nebo závažné zločiny. Výše uvedení autoři se shodují, že toto chování vytváří nebezpečí nebo škodu pro společnost a je zakázáno zákonem (Hirschi, Stark, 1986; Siegel, 2000;). Delikvenci Blažek et al. (2019) vymezuje jako formu společensky závažného a nepřijatelného chování, které spočívá v porušování legislativních norem, přičemž je toto chování následně sankcionováno. Dále dle autora, delikvence zasahuje do širokých oblastí a jejíž sankce se pohybují od napomenutí až po daný trest trestněprávními předpisy, dále autor uvádí, že delikvence ve společnosti bývá často označována jako asociální chování, které je společensky nepřijatelné, tzn. že se jedná o závažné činy, které jsou podrobeny společenskému trestu (Blažek et al., 2019).

McLaughlin, Muncie (2020) vymezují kriminalitu, jako chování, které porušuje zákon a má negativní dopad na společnost. Jedná se o akt, který způsobuje škodu nebo vytváří riziko škody na majetku, lidském zdraví či bezpečnosti (McLaughlin, Muncie, 2020). Walmsley (2018) uvádí, že kriminalita se týká porušení zákona a společenských norem, které jsou vymáhány soudy a tresty. Toto chování může zahrnovat násilí, majetkovou kriminalitu, drogovou trestnou činnost, sexuální delikty a další (Walmsley, 2018). Fischer a Škoda (2014) kriminalitu definují, jako trestné či kriminální chování ve společnosti, jedná se tedy o trestné činy, které jsou sankcionovány dle trestního zákona a toto chování autoři označují, jako poruchy sociálně adaptačních schopností a dovedností (Fischer a Škoda, 2014). Odchylku od společenské normy lze dle autorů definovat, jako neschopnost plnit očekávání a základní požadavky společnosti, tudíž kriminální osoba nedokáže či není ochotna svou společenskou nepřijatelnost svého chování zhodnotit, a tak o změnu životního způsobu neusiluje. Dále je dle autorů kriminalita přiřazována k jednomu z nejzávažnějších a společensky nebezpečných jevů a vzhledem k vysokému stupni společenské nebezpečnosti si tyto jevy vyžadují vysokou míru pozornosti, která je soustředěna především na racionální řešení tohoto problému, ke kterému patří především

ochrana společnosti, způsob a cíl zacházení s pachateli kriminálních deliktů (Fischer a Škoda, 2014). Siegel (2000) uvádí, že policie a soudy jsou hlavními institucemi, které se zabývají kriminalitou, kromě toho se kriminalitou zabývají i akademici a vědci, kteří studují aspekty trestného činu a jeho prevence, jako jsou např. kriminologové, sociologové, psychologové, právníci, ekonomové atd. Tyto obory se dle autora často překrývají a spolupracují s policií a soudy v rámci řešení trestné činnosti, vývoji politiky a programů zaměřených na prevenci kriminality (Siegel, 2000).

2.1 Faktory vzniku delikventního a kriminálního chování

Podstatný význam zvyšující pravděpodobnost vzniku a rozvoj delikventního a kriminálního chování mají tzv. biopsychosociální faktory, které na sebe působí ve vzájemné interakci (Fischer a Škoda, 2014). Mezi tyto faktory patří: biologické faktory, sociální faktory psychologické faktory, kultura a náboženství (násilné kultury, kultury, které nepodporují právní řád a dále náboženství, která nezakazují násilí).

2.1.1 Biologické faktory

Raine (2013) uvádí, že biologické faktory mohou hrát důležitou roli v delikventním a kriminálním chování. Kromě genetiky mohou mít tyto faktory vliv z důvodu narušení funkce mozku nebo nízké hladiny neurotransmiterů (Raine, 2013).

Fischer a Škoda (2014) mezi biologické faktory řadí:

- pohlaví,
- věk,
- biochemické a fyziologické poruchy.

Autoři uvádějí, že se muži více dopouštějí kriminality než ženy, z důvodu působení mužského hormonu testosteronu, díky kterému mají větší tendenci k agresivnímu chování. Dále autoři tvrdí, že se kriminálního jednání ve většině případů spíše dopouštějí mladí jedinci, jelikož je značná část vězeňské populace tvořena mladými muži ve věku do 26 let a převážnou část recidivistů tvoří opakovaně osoby ve věku do 30 let (Fischer a Škoda, 2014). Řehoř (2007) uvádí, že člověk je postižen různými poruchami, které mohou komplikovat jeho začlenění do společnosti či uspokojování potřeb, a to může vést k páchání trestné činnosti. Dále dle autora mohou být některé poruchy vrozené či získané během života a tzv. biologické či fyziologické zvláštnosti

osobnosti jsou poměrně častými faktory násilné a mravnostní kriminality (Řehoř, 2007). Dle Fischera a Škody (2014) biochemické a fyziologické poruchy jsou souhrnně označovány jako rané poruchy a poškození centrální nervové soustavy (CNS), kde významnou roli v rámci delikventního chování mají poruchy chování a emocí. Jedná se především o poruchy s tzv. minimální dysfunkcí, dále jsou to problémy s hyperkinetickými poruchami, jako je syndrom hyperaktivity (ADHD), kde na základě zkoumaných elektroencefalografických záznamů byly nalezeny abnormality především u odsouzených mladých mužů za kriminální delikt. Dále dle autorů je u kriminálních osob zjišťována nižší úroveň základní aktivace autonomního nervového systému, tím je zdůvodňována vyšší potřeba silných zážitků a podnětů. Podobně je tomu tak u geneticky podmíněného syndromu nedostatečné mozkové odezvy na podnět, který se pojí s poruchou regulace a fungování dopaminu, tato porucha by mohla mít určitou souvislost s násilnými trestnými činy (Fischer a Škoda, 2014).

2.1.2 Psychické faktory

Psychické faktory mohou taktéž ovlivnit delikventní a kriminální chování, jedním z nich je dle Moffitta (1993) nízká sebekontrola, která může vést k impulzivnímu jednání a nedostatku schopnosti zvládat a kontrolovat své emoce a touhy. To může vést k jednání, které je v rozporu s normami a zákony společnosti. Nízká sebekontrola může ovlivnit delikventní chování a pravděpodobnost, že se jedinec zapojí do trestné činnosti (Moffit, 1993). Dalším faktorem je emoční nestabilita, přičemž Raine (2013) uvádí, že může vést k nestabilním a nevyrovnaným emociálním reakcím, což může ovlivnit jedince tak, že se dostanou do situací, kdy se stávají agresivními a projevují násilné chování. Nízká empatie je psychologický faktor, který může být spojen s delikventním chováním, protože jedinec nemusí být citlivý na dopady svého chování vůči ostatním (Raine, 2013). Farrington, Loeber (2000) informují o tom, že impulzivita může být jedním z faktorů, které mohou přispět, jak k delikventnímu, tak kriminálnímu jednání, aniž by si jedinec uvědomoval důsledky svého jednání (Farrington, Loeber, 2000). Fischer a Škoda (2014) v rámci psychických faktorů věnují značnou pozornost k úrovni mentálních schopností, kde vzhledem ke genetické podmíněnosti lze tento faktor považovat za vrozený. Dále dle autorů se kriminálního chování obecně dopouštějí jedinci s nižšími rozumovými schopnostmi, s čímž souvisí

nižší schopnost s posouzením dané situace, obzvláště u zvažování důsledků vlastního jednání (Fischer, Škoda, 2014).

2.1.3 Sociální faktory

Cullen, Wilcox (2015) se zaměřují na sociální učení a jeho vliv na delikventní a kriminální chování. Popisují, jakým způsobem mohou být jedinci ovlivněni svým okolím a jak sociální učení může vést k delikventnímu chování. Tito autoři dále vymezují sociální faktory, jako charakteristiky a procesy společnosti, které ovlivňují delikventní a kriminální chování. Zdůrazňují, že sociální faktory mohou ovlivnit jedince na mnoha úrovních včetně rodiny, školy, práce, vztahů a kultury (Cullen, Wilcox, 2015). Fischer, Škoda (2014) uvádí, že u delikventních a kriminálních osob lze velmi často pozorovat působení nevhodných výchovných vzorců a vlivů ze strany rodiny. Dále autoři uvádí, že jedince značně ovlivňují i spoluvrstevnické skupiny, které mají tendence k asociálnímu a antisociálnímu chování, jelikož v těchto partách dost často nacházejí uspokojování potřeb, především sounáležitosti a seberealizace, které jim v rodině nebylo poskytnuto (Fischer a Škoda, 2014).

Cullen, Wilcox (2017) rozdělují sociální faktory do tří kategorií:

1. Individuální faktory, které se týkají jednotlivce samotného. Jde například o vzdělání a zaměstnání.
2. Mezikulturní faktory, které se týkají rozdílů mezi různými kulturami, jako jsou normy, hodnoty a způsoby, jakými společnost řeší konflikty.
3. Sociostrukturní faktory, které se týkají sociálních struktur společnosti. Jde např. o společenskou třídu, rasu, etnicitu a gender (Cullen, Wilcox, 2017).

Autoři, kteří se zabírají sociálními faktory a vliv na delikventní a kriminální chování vymezují tyto faktory:

- sociální nejistota,
- nedostatečná výchova s nedostatkem příležitostí pro sociální interakci,
- kriminalita v okolí,
- sociální nerovnost – chudoba, která může vést k odlišným příležitostem (Sampson, Laub, 1993; Pratt, Cullen, 2005).

3 Prevence kriminality

Prevence kriminality zahrnuje soubor nerepresivních opatření, to znamená, že veškeré aktivity, které jsou vyvíjené státními, veřejnoprávními i soukromoprávními subjekty směřují k předcházení páčání kriminality a snižování obav ze samotné kriminality. Dále tato opatření mají za cíl eliminovat rozsah a závažnost kriminality a jejích následků prostřednictvím kriminogenních příležitostí či působením na pachatele a oběti trestných činů (Prevence kriminality v České republice, © 2023; Prevence kriminality, © 2023).

3.1 *Struktura prevence kriminality*

Struktura prevence kriminality se dělí na:

- sociální prevenci,
- situační prevenci,
- prevenci viktimnosti a pomoc obětem trestných činů

(Prevence kriminality, © 2023).

European Crime Prevention Network (2023), definuje sociální prevenci, jakou soubor opatření a intervencí, které se zaměřují na snižování rizikových faktorů spojených s kriminalitou a na posilování faktorů v rámci společnosti a vztahů mezi jednotlivci (European Crime Prevention Network, © 2023). Ministerstvo vnitra České republiky (2023) popisuje sociální prevenci jako součást sociální politiky a definuje ji, jako soubor aktivit ovlivňující proces socializace a sociální integrace na změnu nepříznivých podmínek, které jsou klíčové pro příčiny trestné činnosti (Ministerstvo vnitra České republiky, © 2023).

Situační prevence staví na zkušenostech, to znamená, že určité druhy kriminality probíhají v určité době, na určitých místech, za určitých okolností a prostřednictvím režimových, fyzických a technických opatření dochází ke snaze o minimalizaci kriminality. Úspěšnost je podmíněna adekvátní volbou samotných opatření a dále finančními a personálními prostředky, které jsou do ni vloženy. Odpovědnost za tato opatření nesou především obce, Ministerstvo vnitra, respektive Policie ČR (Prevence kriminality v České republice, © 2023; Prevence kriminality, © 2023).

Prevence kriminality v České republice (2023) a Prevence kriminality (2023) uvádí, že prevence viktimnosti a pomoc obětem trestných činů je založena na konceptech bezpečného chování zaměřeného na různé kriminální situace a psychickou připravenost ohrožených osob. V praxi se jedná o individuální či skupinové poradenství a dále o trénink obranných strategií v rámci ochrany před trestnou činností (Prevence kriminality v České republice, © 2023; Prevence kriminality, © 2023). Dle European Crime Prevention Network (2023) se prevence viktimnosti zaměřuje na snižování rizik, aby se lidé nestali oběťmi trestné činnosti a následně na podporu pro oběti kriminálního jednání. Cílem prevence viktimnosti je chránit občany před trestnou činností, snižovat počet obětí trestné činnosti a zlepšit životní podmínky pro oběti. K prevenci viktimnosti může přispět například zlepšení bezpečnostních opatření a infrastruktury, jako např. instalace kamerového systému, zlepšení osvětlení (European Crime Prevention Network, © 2023).

3.2 Úrovně preventivních aktivit

Úrovně v rámci preventivních aktivit se rozlišují na:

- primární prevenci,
- sekundární prevenci,
- terciální prevenci

(Prevence kriminality v České republice, © 2023; Prevence kriminality, © 2023).

Primární prevence v oblasti kriminality zahrnuje snižování rizikových faktorů, které mohou vést k trestné činnosti a podporu ochrany faktorů, které mohou pomoci jednotlivcům vyhnout se trestné činnosti. V této oblasti působí Kriminologický ústav Praha (KÚ), který se zaměřuje na výzkum a analýzu trestné činnosti v České republice. Jednou z jeho funkcí je také prevence kriminality, uskutečňována prostřednictvím vzdělávání a informování veřejnosti, spolupráce s policií a dalšími organizacemi propagující primární prevenci (Prevence kriminality, © 2023).

Sekundární prevence se zaměřuje na rehabilitaci a resocializaci pachatelů, prostřednictvím programů a opatření, které pomáhají pachatelům překonat příčiny trestného jednání a znovu se začlenit do společnosti. Ministerstvo spravedlnosti ČR se zaměřuje na sekundární prevenci, prostřednictvím vzdělávání a profesní přípravu, psychologickou a lékařskou péči, terapii a další služby, které pomáhají pachatelům

získat nové dovednosti a znovu se integrovat do společnosti (Prevence kriminality v České republice, © 2023; Prevence kriminality, © 2023).

Terciální prevence představuje resocializaci, u již narušených osob. Resocializace představuje například pracovní uplatnění, rekvalifikaci, sociální a rodinné poradenství, pomoc při získávání bydlení a hlavním cílem této prevence je udržet dosažených výsledků z již absolvovaných intervencí a následně zrekonstruovat nefunkční sociální prostředí (Prevence kriminality v České republice, © 2023; Prevence kriminality, © 2023).

3.3 Organizace prevence kriminality

Česká republika je členem Evropské sítě prevence kriminality a prevence kriminality je realizovaná na 3 úrovních:

1. meziresortní úroveň, zaměřuje se na vytváření preventivní politiky vlády v oblasti obecné kriminality,
2. resortní úroveň, představuje programy prevence kriminality, které vycházejí od jednotlivých ministerstev,
3. místní úroveň, kde jsou zapojeny orgány veřejné správy, policie a nevládní organizace (Sheinost et al., 2020; Prevence kriminality, © 2023).

3.4 Strategie prevence kriminality

Scheinost et al. (2020) uvádí, že v České republice je prevence kriminality formulovaná v rámci vládního dokumentu (Strategie prevence kriminality v České republice na léta 2022 až 2027) a na základě této strategie vzniklo několik cílů a priorit mezi které patří:

- rozvoj systému prevence kriminality, finanční podpora aktivit, stavění na přístupu založeném na důkazech a empirických poznatcích, posilování spolupráce (i mezinárodní), kapacity a kompetencí relevantních subjektů,
- zaměřenost na boj proti recidivě, včasnou a koordinovanou resocializaci pachatelů a podpora práce s násilnou osobou (Scheinost et al., 2020).

Dle Strategie prevence kriminality v České republice na léta 2022-2027 (2022) by úspěšné naplňování cílů mělo zajistit snižování výskytu kriminality i kriminogenních faktorů, efektivnější práci s pachateli, zvýšený pocit bezpečí občanů a jejich důvěry

k orgánům státní správy i samosprávy. Dále uvádí, že v rámci zajištění financí pro plnění cílů, Ministerstvo vnitra uvolní v letech 2022-2027 na realizaci této strategie, zejména na fungování systému prevence kriminality, financování jednotlivých programů a podporu vlastních resortních aktivit a projektů částku ve výši minimálně 360,96 mil. Kč, což je v průměru 60,16 mil. Kč za rok (Strategie prevence kriminality v České republice na léta 2022-2027, 2022).

4 Trestní politika

Rozum et al., (2016) popisuje trestní politiku jako část obecné politiky, která se zaměřuje na kontrolu kriminality ve společnosti a s ní související patologické jevy. Trestní politika státu zahrnuje jak trestní legislativu, tak i systém a organizaci orgánů a institucí, které jsou odpovědné za uplatňování trestněprávních norem a procesů (Rozum et al., 2016). Válková, Kuchta et al. (2019) definují trestní politiku, jako soubor opatření a postupů, které jsou využívány státem v rámci prevence před trestnou činností a samotné ochrany obyvatel (Válková, Kuchta et al., 2019). Šámal, Strya (2018) trestní politiku vymezují, jako soubor vědeckých a právních nástrojů, které společně s činností subjektů obecné politiky stanovují a podílejí se na realizaci cílů a priorit ve vztahu k regulaci kriminality za pomoci vědeckých a právních prostředků (Šámal, Strya, 2018). Rozum et al. (2016) uvádí, že trestní politiku lze rozlišit na širší a užší pojetí. Širší pojetí zahrnuje veškeré aktivity a opatření směřující ke kontrole kriminality, prevenci a potlačování trestné činnosti, včetně činnosti státních i nestátních organizací a občanských aktivit. Užší pojetí se zaměřuje na trestní zákonodárství, činnosti a opatření orgánů činných v trestním řízení (Rozum et al., 2016). Šámal, Strya (2018) považují dva nejvýznamnější nástroje trestní politiky, kterými jsou kriminologie a trestní právo. Kriminologie je dle autorů přínosná v rámci poskytování výzkumů a empirických poznatků. Trestní právo je přínosné pro plnění celospolečenské úlohy a musí dle autorů vykazovat jisté charakteristiky a kvality, především v harmonii a koncepčnosti, čemuž doposud nebylo a není. Dalším problémem, který uvádějí autoři je přibývajícím obsah v rámci novelizací a tvorbě nových předpisů z hlediska oslabení pozice psaného práva na úkor soudcovského dotváření. Trestní právo je sevřeno principy a zásadami, které do značné míry omezují soudcovskou aktivitu. Je jasné, že trestní právo musí novelizacemi reagovat na změny ve vývoji společnosti, ve formách a struktuře kriminality, avšak musí stát na pevných zásadách a stabilní koncepci (Šámal a Strya, 2018).

Účely trestní politiky jsou následující:

- ochrana společnosti prostřednictvím prevence kriminality,
- vytváření spravedlivého systému trestní justice,
- zajištění spravedlnosti pro všechny,
- náprava narušených společenských vztahů,

- minimalizace újmy způsobené trestnou činností,
- pomoc a podpora obětem trestných činů (Teze trestní politiky, 2021).

Dle Teze trestní politiky (2021) je smyslem těchto účelů tvorba jednotného celku trestní politiky, která se musí promítat do všech jejích částí. Prevence kriminality a jejíž celospolečenské následky se považují za jeden ze základních cílů trestní politiky a nelze tak dosáhnout tohoto cíle v rámci samotného systému trestní justice. Pro úspěšnost je klíčové nastavení dalších politik státu s hlavním zaměřením na sociální politiku, kde by bylo zapotřebí zajistit jejich vzájemnou provázanost a spolupráci mezi jednotlivými resorty (Teze trestní politiky, 2021).

5 Trestní sankce

Trestní sankce představují dle Vantucha (2011) tresty a ochranná opatření, která slouží k ochraně společnosti před trestnými činy a zasahují do osobnostní sféry dotčené osoby. Dle autora jsou trestní sankce brány jako formy reakce na porušení práva a pro svou závažnost mohou být použity, jen jako poslední prostředek, ve kterém je viditelná a jediná možnost, jak pachateli trestné činnosti zabránit v konání dalších trestních činů a u ostatních občanů tak posílit důvěru v účinnosti právních norem. Samotné uplatňování trestních sankcí musí být v souladu s humanismem a ekonomikou trestní hrozby, proto způsobená újma odsouzené osoby nesmí přejít nezbytně nutnou míru (Vantuch, 2011). Dle Vetešky a Fišera (2020) trest představuje určitou formu sankce neboli omezení za určité jednání, které porušilo společenskou normu, jehož míra souvisí se závažností porušení dané normy a samotný trest především souvisí s ochranou společnosti či jedince před pácháním trestné činnosti (Veteška a Fischer, 2020). Systém trestů se skládá z jednotlivých typů trestů, které zahrnují nejen jejich seznam, ale také určitou hierarchii a vzájemné vztahy mezi nimi (Kratochvíl, 2009). Spravedlivé a přiměřené tresty mají za cíl obnovit spravedlnost a napravit narušené společenské vztahy. Při rozhodování o konkrétním trestu je zásadní zvážit povahu a závažnost trestného činu, brát v úvahu všechny faktory, které jsou s ním spojeny a současně je důležité zajistit, aby tresty byly zaměřeny na prevenci recidivy, nápravu, reintegraci pachatele a odčinění způsobené újmy (Teze trestní politiky, 2021). Trestní sankce je nutné ukládat s přihlédnutím v rámci povahy, závažnosti spáchaného trestného činu, poměrům pachatele a chráněným zájmům poškozených osob trestným činem (Vantuch, 2011). Dle Teze trestní politiky (2021) při ukládání a výkonu sankcí je zapotřebí posuzovat trestní minulost pouze jako jeden z faktorů ovlivňující budoucí recidivu a trestní minulost by podstatně neměla stát v cestě ve využívání právních institutů a postupů vedoucích k reintegraci pachatelů. Již od počátku výkon jakékoli sankce musí být koncipován takovým způsobem, aby cíleně usiloval o nápravu pachatele za využití cílené intervence. Je tedy zapotřebí pracovat s rizikovými faktory, které představují skutečnosti zvyšující pravděpodobnost opětovného páchání trestné činnosti, dále s faktory protektivními, což jsou aspekty zvyšující pravděpodobnost vedení řádného života a ochrany jedince před vlivem rizikových faktorů (Teze trestní politiky, 2021).

5.1 Stanovení druhu a výměry trestu

Stanovením druhu trestu se rozumí, výběr zákonem přípustných trestů a výměrou trestu se rozumí, určení trestu v rámci příslušné trestní sazby (Vantuch, 2011). To vše stanovuje zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, kde v § 39 je uvedeno na co soud u pachatele přihlíží při stanovení druhu a výměry trestu (Zákon č. 40/2009 Sb.).

Soud nahlíží na:

- povahu a závažnost spáchaného trestného činu,
- osobní, majetkové poměry a jiné poměry,
- dosavadní způsob života,
- možnosti jeho nápravy,
- chování pachatele po činu, tzn. ke snaze o náhradu či odstranění škodlivých následků a ochotě ke spolupráci,
- účinky a důsledky trestu pro budoucí život,
- polehčující a přitěžující okolnosti, tzn. na dobu uplynulou od spáchání trestného činu, změnu situace a délce trestního řízení (Zákon č. 40/2009 Sb.).

5.2 Druhy trestů

V §52, trestního zákoníku jsou uvedeny následující druhy trestů:

- *odnětí svobody,*
- *domácí vězení,*
- *obecně prospěšné práce,*
- *propadnutí majetku,*
- *peněžitý trest,*
- *propadnutí věci,*
- *zákaz činnosti,*
- *zákaz pobytu,*
- *zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce,*
- *ztrátu čestných titulů nebo vyznamenání,*
- *ztrátu vojenské hodnosti,*
- *vyhoštění (Zákon č. 40/2009 Sb., s. 365).*

5.3 Trest odnětí svobody

Dle Vetešky a Fischera (2020) rozvoj vězeňských systémů přinesl postupnou transformaci a humanizaci vězeňství. Dále autoři uvádějí, že v evropských vězeňských systémech je kladen důraz na docílení mravního polepšení odsouzených a určitou humanizaci prostředí výkonu trestu. Vyměřený trest musí stále zachovat povahu trestu samotného, jehož jednotlivé složky výchovy, především pracovní činnost, kázeň a kulturně-mravní výchova odsouzených musí vést k řádné resocializaci (Veteška a Fischer, 2020).

Trest odnětí svobody představuje nejpřísnější sankci, kterou v našem právním systému lze uložit za spáchaný trestný čin. Dělí se na:

- nepodmíněný trest odnětí svobody,
- podmíněný trest odnětí svobody,
- podmíněný trest odnětí svobody s dohledem (Nepodmíněný trest odnětí svobody, © 2022).

Preuss (2020) uvádí, že pro každou jednotlivou skutkovou podstatu trestní zákoník stanovuje trestní sazbu odnětí svobody, ze které lze usuzovat závažnost trestného činu. U jednotlivých trestných činů je stanovena dolní a horní hranice délky trestu. Horní hranice dle autora přináší jistotu pachateli, že nebude moci dojít k neadekvátním trestům a maximální možná délka trvání nepodmíněného trestu odnětí svobody činí 20 let (Preuss, 2022).

Kalvodová (2012) uvádí, podle zákona č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů je účelem trestu odnětí svobody působit na odsouzené tak, aby došlo ke snižování recidivy kriminálního chování a po propuštění došlo k vedení soběstačného života v souladu se zákonem. Dále je dle autorky účelem chránit společnost před pachateli trestných činů a zabránit tak v dalším páčání trestné činnosti (Kalvodová, 2012).

5.4 Výkon trestu odnětí svobody

Dle Generálního ředitelství Vězeňské služby České republiky (2023) od roku 2017 došlo k redukci základních typů věznic pro výkon trestu odnětí svobody, kde čtyři základní typy (dohled, dozor, ostraha a zvýšená ostraha) se zredukovaly na dva, tedy

na ostrahu a zvýšenou ostrahu. V rámci zákona č. 58/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů se postupuje podle mechanismu určení stupně zabezpečení na základě, kterého věznice umisťují pachatele na oddělení věznic s ostrahou (Generální ředitelství Vězeňské služby České republiky, © 2023). Přehled věznic České republiky znázorňuje Příloha č.1.

Ve věznicích s ostrahou dle § 12a je vytvořen systém tří oddělení rozdělených podle stupně zabezpečení a to:

- *s nízkým stupněm zabezpečení,*
- *se středním stupněm zabezpečení,*
- *s vysokým stupněm zabezpečení (Zákon č. 58/2017 Sb., s. 592).*

Dle Vězeňské služby České republiky (2023) se stupeň zabezpečení určuje na základě vyhodnocení míry vnějších a vnitřních rizik. Vnější riziko představuje míru nebezpečnosti odsouzeného pro společnost s ohledem na trestnou činnost, za kterou byl odsouzenému uložen trest, dále délku trestu a formu zavinění, kde se přihlíží k tomu, zda byl již ve výkonu trestu. Vnitřní riziko představuje míru rizika v rámci ohrožení bezpečnosti v průběhu výkonu trestu s ohledem na individuální charakteristiku odsouzeného, ve které se zohledňuje povaha trestné činnosti, nevykonaná ochranná opatření, průběh předchozích výkonů trestů a hrozba útěku. V době pobytu se u odsouzeného v přijímacím oddíle provádí vstupní lékařské vyšetření, kde se posuzuje míra vnějších a vnitřních rizik a vyhodnocení těchto rizik se děje prostřednictvím mechanismu pro umístění, které je součástí Vězeňského informačního systému. Na základě posouzení vnějších rizik se určuje základní stupeň, kde následně hodnotitelé v přijímacím oddíle dále posuzují rizikovost odsouzeného z hlediska pravděpodobnosti opětovného selhání, narušení odsouzeného z hlediska stupně a povahy, návykových opatření, možný útěk, historii v rámci jeho předchozích výkonů trestů a dalších trestních řízení za specifickou trestnou činnost. Celé toto hodnocení slouží jako podklad pro doporučení odborné komise, která se skládá ze zástupce ředitele věznice, vedoucího oddělení výkonu trestu a vazby, dále z vedoucího oddělení vězeňské stráže, pověřená osoba z oddělení prevence a stížností, psychologa, speciálního pedagoga, sociálního pracovníka a vychovatele. Následně je tento podklad

předán řediteli věznice, který v konečném důsledku o umístění rozhodne. Poté v následném oddílu konkrétní věznice probíhá souhrnná analýza rizik a potřeb odsouzeného a dochází tak ke komplexnímu hodnocení statistických dat, kriminogenních potřeb a pozitivních stránek odsouzeného. Tímto hodnocením může být ovlivněn stupeň zabezpečení i samotný průběh výkonu trestu s ohledem na plnění programu zacházení a dodržování vězeňského režimu (Vězeňská služba České republiky, © 2023).

6 Sociální práce ve vězeňství

Richter, Emprechtinger (2021) uvádějí, že sociální práce je již od svého raného vývoje spjata s oblastí trestní justice a tvoří důležitý prvek systému trestního soudnictví (Richter, Emprechtinger, 2021). Mátel (2019) sociální práci ve vězeňství považuje jako jednu z klíčových disciplín v nápravě pachatelů trestné činnosti (Mátel, 2019).

Sociální pracovník ve vězeňství je zaměstnancem Vězeňské služby ČR spadající pod Ministerstvo spravedlnosti ČR a jeho práva a povinnosti vystupují z Katalogu prací, které jsou definovány právním systémem, profesními standardy, etickým kodexem a zaměstnavatelem (Vězeňská služba České republiky, © 2023). Cílem této profese je postupovat dle Kodexu profesní etiky zaměstnance a příslušníka vězeňské služby České republiky (viz Příloha č.2) a legislativou, zajistit a dodržovat standardy kvality v rámci poskytování sociálních služeb, zajistit úspěšnou resocializaci odsouzených jedinců ve VTOS a následně tyto jedince směřovat k samostatnému a zodpovědnému vedení řádného života po propuštění z VTOS (Sociální pracovník ve věznici, 2020).

Úkoly sociálního pracovníka ve vězeňství představují poskytování pravidelné sociální a sociálně-právní pomoci a poradenství osobám ve VTOS, dále také spolupráci s dalšími subjekty, jako jsou například Centrum sociálních služeb a prevence, nestátní neziskové organizace, sociální kurátoři, soudy, Policie ČR, orgány sociálně-právní ochrany dětí, Úřad práce ČR, Probační a mediační služba ČR, Česká správa sociálního zabezpečení, matriky, notář a tlumočníci (Sociální pracovník ve věznici, 2020).

Výkon profese sociálního pracovníka ve vězeňství se musí řídit právními předpisy, konkrétně zákonem č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční strážci České republiky, dále zákonem č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů a vyhláškou č. 393/2006 Sb., o zdravotní způsobilosti, dále Trestním zákoníkem (40/2009 Sb.), a Občanským zákoníkem (89/2012 Sb.) Co se týče kvalifikace, k výkonu povolání, musí sociální pracovník splňovat nejvhodnější stupeň a obor vzdělání (bakalářský studijní program v oboru sociální vědy, sociální politika, sociální práce a sociální pedagogika) či vhodný stupeň a obor vzdělání (vyšší odborné vzdělání v oboru sociálních věd, sociální práce a sociální politiky). Mezi povinné legislativní požadavky ke kvalifikační způsobilosti osoby k výkonu práce sociálního pracovníka ve vězeňství patří zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách a

Vzdělávání a výcvik v rámci příslušných složek Ministerstva spravedlnosti, absolvování nástupního kurzu a proškolení v rámci Souhrnné analýzy rizik a potřeb odsouzených (SARPO) (Sociální pracovník ve vězeňské službě, © 2017; Sociální pracovník ve věznici, 2020).

Do kompetenčních požadavků dle Sociální pracovník ve vězeňské službě (2017) se řadí odborné dovednosti, odborné znalosti a obecné dovednosti. Odborné dovednosti představují schopnosti k výkonu dané pracovní činnosti, které lze aplikovat v praxi (Sociální pracovník ve vězeňské službě, © 2017). Především se jedná o metodiky posuzování sociální situace odsouzeného, hodnocení odsouzeného pro soudy a vytváření programů zacházení, dále o posilování kontaktů klienta (sociálních, společenských), poskytování poradenství (sociálního, právního), poskytování odborné pomoci, řešení problémů a určitých záležitostí s návazností na vyjednávání s ostatními institucemi (v oblastech sociálně-právních a sociálně-zdravotních), dále práce a vedení specializovaných výcvikových a preventivních programů v oblasti prevence a osobního rozvoje a v neposlední řadě spolupráce s klienty v rámci praktických činností (Sociální pracovník ve vězeňské službě, © 2017; Sociální pracovník ve věznici, 2020). Odborné znalosti vyznačují vědomosti na teoretické rovině, které jsou klíčové pro výkon povolání a mezi ně se řadí znalosti legislativy (viz výše), Vnitřního řádu, bytové a dluhové problematiky, podmínek pro příslušné dávky a důchody, dále orientace v nařízeních Generálního ředitelství vězeňské služby ČR a ředitele věznice, základy psychologie, sociální práce a její metody (Sociální pracovník ve vězeňské službě, © 2017; Sociální pracovník ve věznici, 2020). Obecné dovednosti lze definovat, jako soubor odborných a průřezových požadavků, které do jisté míry nesouvisí s určitou profesí a řadí se mezi ně způsobilosti jako např. jazyková, počítačová, řízení automobilu atd. (Sociální pracovník ve vězeňské službě, © 2017).

Sociální pracovníci jsou garanty kontinuální sociální práce a podílí se tak na pomoci řešení pohledávek odsouzeného, zlepšování rodinných vztahů, navazování spolupráce a kontaktů s nestátními neziskovými organizacemi, církvemi, organizacemi postpenitenciární péče, sociálními kurátory a protidrogovými službami (Mátel, 2019). Dále autor uvádí, že se sociální pracovníci snaží najít zdroj motivace k tomu, aby jedinec dosáhl úspěšného začlenění do společnosti a následně tak vedl řádný život po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody (Mátel, 2019). Dle Matouška (2020) je hlavním smyslem této pracovní pozice především samotná příprava přechodu

odsouzených do života po propuštění a posílení schopností žít v souladu se zákonem.

Dále autor mezi nejdůležitější pracovní činnosti sociálního pracovníka řadí:

- zpracování vstupního sociálního posouzení odsouzeného,
- spolupráce na vytvoření programu zacházení,
- spolupráce na výběru odsouzených pro rekvalifikační programy a vzdělávací programy
- účast na odborných zařazovacích komisích a vyhotovení zápisů,
- vytváření návrhů na extramurální aktivity odsouzených a zajištění jejich realizace,
- podávání návrhů na přerušení trestu či na dočasné opuštění věznice,
- účast na jednáních poradních sborů ředitele věznice,
- spolupráce se státními a neziskovými organizacemi,
- vytváření dohledu nad sepsáním omluvných dopisů obětem,
- dohled nad režimem splácení dluhů,
- vytváření zpráv o odsouzených pro rozhodování soudu,
- pomoc při přípravě na projednání podmíněného propuštění,
- pohovory s blízkými osobami odsouzených,
- individuální a skupinové pohovory s vězni,
- řešení požadavků a dotazů vězňených osob, jako jsou například finanční problémy, vztahy k blízkým osobám, pojištění, ubytování po propuštění, invalidní a starobní důchody, osobní doklady apod. (Matoušek, 2020).

Znaky úspěchu ze strany sociálního pracovníka se dělí na tzv. kvantitativní znaky a kvalitativní znaky. Mezi kvantitativní znaky se řadí úspěšně realizované programy zacházení, úspěchy v dluhové oblasti v rámci hrazení dluhů a pohledávek ze strany odsouzených jedinců, zajištění práce a bydlení po propuštění, nových dokladů, získání příslušných dávek a důchodů, úspěšné žádosti v rámci podmíněného propuštění a snížení počtu recidivy. Do kvalitativních znaků patří vedení řádného života po propuštění z VTOS, udržení rodinných vazeb, dlouhodobá spolupráce odsouzeného jedince s neziskovými organizacemi a sociálními kurátory po propuštění z VTOS. Mezi znaky, které znesnadňují výkon profese lze řadit stres či syndrom vyhoření, které může spustit obsáhlá a nadměrná administrativa, opakované vyhodnocování v rámci spolupráce a činností, nedostatečná podpora či nekomfortní pracovní prostředí,

nedostatečné finanční ohodnocení a v neposlední řadě recidiva trestné činnosti (Sociální pracovník ve věznici, 2020).

V souvislosti s výše uvedenými úkoly sociálního pracovníka a výčtem spolupracujících organizací je potřeba vyzdvihnout realizaci projektu „Zlepšení přístupu zranitelných skupin osob ke spravedlnosti“, který je realizován od roku 2020 do roku 2023. V souvislosti s tímto projektem vzniklo Pilotní testování pracovníků na pozici forenzního sociálního pracovníka, které probíhá na deseti okresních soudech České republiky. Po ukončení pilotního testování by mělo dojít k vyhodnocení a doporučení postupů v rámci zavádění pozice forenzního sociálního pracovníka. Pokud pilotní testování této pracovní pozice bude úspěšné, forenzní sociální pracovník nahradí pracovní pozici soudního tajemníka (Justiční akademie, © 2022). Pozice forenzního sociálního pracovníka představuje ve Spojených státech amerických a Kanadě dle Národní organizace forenzní sociální práce (National Organization of Social Work) využití a aplikaci práva a právních systémů v souvislosti se sociální prací orientující se na trestní a civilní právní spory, jako jsou například problémy s péčí o dítě, problémy mladistvých a dospělých jedinců z hlediska probace a mediace a celkové nápravy související se začleňováním do společnosti (Forencis social work, © 2020). Maschi a Leibowitz (2017) uvádějí, že forenzní sociální práce je všeobecnou kombinací sociální práce a forenzní specializace, u které je důležité využívání právních znalostí, zákonů, důkazů a spolupráce, jak se samotnými klienty, tak i v rámci multidisciplinárního týmu. Dle Květenkové (2015) by v České republice tato pozice zasahovala a byla využívána v oblastech sociální práce, jako například sociální práce s pachateli a oběťmi trestných činů, ohroženými dětmi, s násilnými jedinci a ohroženými cílovými skupinami v rámci oblasti lidských práv (Květenková, 2015).

6.1 Práce s odsouzenými ve výkonu a po výkonu trestu odnětí svobody

6.1.1 Penitenciární péče

Bělík et al. (2017) popisuje penitenciární péči, jako soubor činností poskytovaných ve věznicích zaměstnanci Vězeňské služby České republiky (Bělík, 2017). Nedvědický (2023) ji definuje jako zacházení s osobou ve výkonu trestu odnětí svobody za použití moderních způsobů zacházení a diagnostických metod. Dále autor uvádí, že označuje za přežilé, tvrzení o roli Vězeňské služby, jako pouze o bezpečnostním sboru s hlavním úkolem střežit odsouzené. Autor uvádí, že role Vězeňské služby je o něco

více, což určují i Evropská vězeňská pravidla, která uvádějí, že povinnosti personálu osahují více než dozorčí činnosti a je zapotřebí, aby bylo přihlíženo k potřebám umožnění opětného začlenění odsouzených jedinců do společnosti prostřednictvím pomoci, pozitivních programů péče a tvorbě předpokladů pro vedení soběstačného a řádného života v rámci penitenciární péče (Nedvědický, © 2023). Dle Černíkové, Firstové (2016) si penitenciární péče klade za úkol efektivně působit na klienta, tak jak to celkové prostředí dovoluje. Dále uvádí, že tato oblast zahrnuje působení mnoho odborných zaměstnanců, kteří umožňují a podporují odsouzeného jedince v úspěšném naplňování individuálního programu zacházení (Černíková, Firstová, 2016).

6.1.2 Postpenitenciární péče

Klepáčková et al. (2022) popisuje postpenitenciární péči jako specifickou oblast sociální práce, kde spolu s penitenciární péčí představuje dvě základní podskupiny sociální práce s trestanými osobami. Dále autorka uvádí, že tato péče je poskytována formou dobrovolné pomoci a povinné sociální intervence, kde hlavním cílem je podpora úspěšné resocializace a prevence recidivy trestné činnosti (Klepáčková et al., 2022). Vězeňská duchovenská péče (2021) definuje penitenciární péči, jako následnou a systematickou péči pro propuštěné jedince z VTOS a dále ji popisuje jako důležitý nástroj prevence recidivy, resocializace a integrace (Vězeňská duchovenská péče, © 2021). Nedvědický (2023) uvádí, že se jedná o péči, přesněji zacházení s propuštěným klientem z vězeňského zařízení, kde jsou součástí této péče systémové aktivity se zaměřením na kritické faktory způsobující recidivu, tj. podpora bydlení, závislostní chování, pracovní uplatnění, zajištění dluhů, doplnění vzdělání a stabilizaci rodinného prostředí. Dále autor uvádí, že hlavním cílem je znovuzачlenění do společnosti a běžného života. V rámci tohoto systému se setkávají aktivity státních institucí, samospráv, neziskového sektoru, církve a náboženských společností a je nezbytné, aby se jednalo o kontinuální proces, který docílí k odklonu jedince od kriminální kariéry (Nedvědický, © 2023).

6.1.3 Propojení penitenciární a postpenitenciární péče

Dle Ministerstva spravedlnosti České republiky (2023) jsou penitenciární péče a postpenitenciární péče úzce propojeny, jelikož obě slouží k zajištění rehabilitace vězňů a jejich úspěšné reintegraci do společnosti (Ministerstvo spravedlnosti České republiky, © 2023). Dle Nedvědického (2023) je termín propojení „magickým“

slovem, jelikož to ve skutečnosti není tak jednoduché, neboť naráží na izolovaný pohled jednotlivých aktérů. Tito aktéři se zabývají zúženým pohledem v rámci svého zákonného vymezení aktivit, absenci společného postupu a koordinaci všech zúčastněných, i přesto že se v teoretických pracích o propojení aktivit a společném postupu píše. Autor informuje, že realita je jiná, a to především ve vymezování hranic a disharmonií mezi penitenciární péčí a postpenitenciární péčí. Dále autor uvádí, že významnou roli v této problematice mají závazné vládní strategické dokumenty, jako například Koncepce vězeňství do roku 2025 a jako propojující prvek lze považovat cíl, kterým je vytvoření komplexního a propojeného systému pro penitenciární a postpenitenciární péči a programů prevence kriminality. Nedvědický (2023) tvrdí, že jednotným způsobem zacházení a propojením aktivit lze úspěšně dosáhnout cíle vytvořením dobře fungujících, efektivních mezinárodních standard, které dodržují vězeňství, propojení s prevencí kriminality, postpenitenciární péčí, vzdělávacím systémem, sociální sférou a směřují k reintegraci pachatelů trestné činnosti (Nedvědický, © 2023). V rámci snížení recidivy je významný strategický dokument Koncepce rozvoje probace a mediace do roku 2025, kde je jedním z cílů přispět ke snížení recidivy a podpořit proces odklonu od kriminální kariéry pachatelů trestné činnosti (Koncepce rozvoje probace a mediace do roku 2025). Naplnění cílů z výše uvedených dokumentů má dle Nedvědického (2023) potenciál přispět k úsilí v boji proti recidivě a zlepšit ochranu společnosti před kriminalitou. Tímto kvalitativním posunem, který nebude pouhou teorií toho lze dosáhnout, jelikož to ukazují i některé pilotní projekty a příklady ze zahraničí. Jako inspirativní model lze zmínit Finsko, kde došlo k přeměně nefungujícího vojenského stylu vězeňství na nový efektivní nápravný systém, s fungujícími jednotnými institucionálními rámci trestní politiky. Zde je prokázáno snížení recidivy s čímž souvisí i účinnější nápravy pachatelů trestných činů (Nedvědický, © 2023).

6.2 Příprava odsouzeného na propuštění

Zhřivalová a Raszková (2021) uvádějí, že příprava na propuštění začíná již nástupem do VTOS, kde nepodmíněně dochází ke stanovení rizikových činitelů (kriminogenních faktorů) (Zhřivalová, Raszková, 2021). Dle Řehoře (2007) kriminogenní faktory vyvolávají, usnadňují či podporují páchaní trestných činů a jejich třídění je velmi různorodé. Dále autor uvádí, že je lze dělit na subjektivní (faktory související s psychickými a fyzickými vlastnostmi a chování jedince), a objektivní (sociální –

rodina, škola, v širším měřítku společnost) (Řehoř, 2007). Momentálně jsou tyto tzv. kriminogenní faktory (rizika přímo související se spácháním trestného činu) společně s potřebami pachatele hlavními hybateli všeho, co se s odsouzeným ve VTOS děje (Drahý, Hůrka, Petras, 2018). Zhřivalová a Raszková (2021) považují v nynějším vězeňském systému za slabou stránku princip, kde se určuje míra rizika na základě přímé úměry. To znamená, čím vyšší riziko, tím vyšší míra intervence a čím nižší riziko, tím nižší míra intervence, kde se těmto jedincům s nižšími riziky nevěnuje natolik pozornosti ze strany odborné pomoci. Tento zmíněný princip je logickým odrazem skutečnosti, že ti, kteří mají vyšší míru kriminogenních rizik, potřebují více pomoci než ti, kteří nejsou natolik zasaženi a mají potenciál opustit od kriminálního chování bez větší míry pomoci. Další překážkou je dle autorek nedostatek kapacity odborných pracovníků, jako jsou například sociální pracovníci či psychologové, kteří mají na starosti stovky odsouzených, a tím pádem se nedá hovořit o individuální a systematické práci, jelikož je i jejich povinností obsáhlá administrativa a povinná účast na komisích či poradách orgánů, což zkracuje odbornou práci v rámci zacházení s odsouzenými (Zhřivalová, Raszková, 2021).

Dle Zhřivalové a Raszkové (2021) systém přípravy na propuštění stojí na dvou základních pilířích. Tím prvním je sociální pracovník ve věznici a druhým je sociální kurátor v místě, kam se bude odsouzený vracet. Z účelu trestu vyplývá, že působením na odsouzené jsou klíčové programy zacházení, které mají snižovat recidivu kriminality (Zhřivalová, Raszková, 2021). Dle Vězeňské služby ČR (2023) je důležité, aby odsouzený prošel výstupním oddělením, do kterého může být zařazen na návrh odborných zaměstnanců. Toto oddělení zajišťuje plynulý přechod do společnosti, kde si jedinec prohlubuje návyky a dovednosti potřebné pro život na svobodě (Vězeňská služba České republiky, © 2023). Dále je zapotřebí, aby měl odsouzený vytvořen plán bezpečného propuštění, zmapované a ošetřené dluhy (v rámci finanční gramotnosti), zajištěné ubytování a v nejlepším případě i příslib zaměstnání (Zhřivalová, Raszková, 2021). Jiříčka (2020) uvádí, že práce s trestnou činností a zejména spouštěči trestného jednání by měla být standardem odborné práce. Samotný trest zamezuje dříve naučené chování, ale sám o sobě nevede pachatele k novému chování a pro většinu vězeňské populace je neúčinný. Což ukazuje v českých věznicích podíl recidivistů, který se dlouhodobě pohybuje mezi 63 a 69 %. Dále dle autora účinnost trestu lze vyzorovat

u osob, které jsou orientovány do budoucna, mají průměrnou inteligenci a neobjevují se u nich známky recidivy. (Jirička, 2020).

6.3 Kriminální recidiva a desistence

Pojem recidiva dle Marešové (2011) obecně představuje návrat ke kriminálnímu jednání (Marešová, 2011). Válková, Kuchta et al., (2019) uvádějí, že se jedná o navzájem nezávislé opakované porušování trestněprávních norem a souvisí to s určitým sklonem pachatele k soustavnému páčání trestné činnosti (Válková, Kuchta et al., 2019). V oblasti kriminologie je recidiva dle Zhřivalové a Raszkové (2021) magický termín, jelikož kriminologové a samotní tvůrci trestní politiky mají často tenze poměřovat její efektivitu právě s mírou recidivy, a tato metoda má mnoha úskalí. Dále autorky uvádějí, že v každém státě probíhá měření recidivy odlišně a v České republice je recidiva chápána v pojetí penologickém, což znamená v rámci evidence pachatelů na základě jejich předchozích uvěznění. V oblasti našeho vězeňství je nastaven systém na absolutní výkon, to znamená, že programy zacházení jsou z pohledu efektivní jen tehdy, pokud odsouzený už nikdy nespáchá žádný trestný čin, tedy zcela opustí kriminální kariéru. To ale dle Zhřivalové a Raszkové (2021) není reálné, jelikož je zjištěno, že dvě třetiny odsouzených v českých věznicích tvoří právě recidivisté. Dle autorek je tedy nespravedlivé očekávat, že po absolvování programů zacházení se recidivista okamžitě vydá na cestu bez páčání trestné činnosti, jinak tyto programy budou považovány za neúčinné. Autorky berou opuštění kriminální kariéry, jako určitý proces, u kterého nedojde ke změně pomocí mávnutí kouzelného proutku, jelikož opuštění kriminální kariéry lze přirovnat k opuštění od zlovyků (Zhřivalová, Raszková, 2021). Tomášek et al., (2017) a Klingele (2019) zmiňují kriminologické výzkumy, ze kterých vyplývá, že tzv. ukazatele (markery desistance), opuštění kriminální kariéry mohou mnohem více pomoci než cokoli jiného (Tomášek et al., 2017; Klingele, 2019). LeBel, Burnett, Maruna a Buschway (2008) popisují desistenci, jako proces ustávání ve zločinnosti a je přirozeným vyústěním kriminální kariéry (LeBel, Burnett, Maruna, Buschway, 2008). Zahraniční studie ukazují, že k impulsům, které vedou ke změně náhledu na sebe sama a předpokladu opuštění kriminální kariéry dochází dost často nezamýšleně. Desistenční faktory zejména fungují kumulativně, tzn., čím více pozitivních podnětů propuštěná osoba získá, tím větší pravděpodobnost je pro tzv. bod zlomu (Tomášek et al., 2017; Klingele, 2019). Maguire, Raynor (2006) uvádí, že samotná změna samozřejmě spočívá v propuštěné osobě. A díky britské

pozitivní zkušenosti s desistencí, která se odráží i do českého vězeňství, odborníci ví, co mohou učinit, aby propuštění jedinci stáli za svým rozhodnutím nepáchat trestnou činnost. Dále dle autorů je počátkem úspěchu v rámci desistence včasné plánování a příprava na propuštění, kdy je vhodné již ve výkonu trestu vytvořit vztah s odsouzeným, který je založen na důvěře a pokračovat ve spolupráci i po propuštění. Od prvního dne je zapotřebí zaměřit se na posílení pozitivních stránek, dovedností a poskytnou odsouzenému jedinci veškeré služby. Dále je důležitým článkem tohoto procesu i sociální kurátor, který navazuje spolupráci s jedinci ve výkonu trestu odnětí svobody a v neposlední řadě i neziskové organizace (Maguire a Raynor, 2006).

Zhřivalová a Raszková (2021) po shrnutí negativ a pozitiv došli k tomu, že britskou zkušenost s českou paralelou lze vnímat jako potvrzení správně nastaveného systému, avšak s nedostatečnými mechanismy na jeho provedení. To znamená, že pokud dojde k propuštění osoby z výkonu trestu odnětí svobody, pro podporu jedince v opuštění kriminální kariéry je nutné zajistit vhodné bydlení, doplnit vzdělání či rekvalifikaci a umožnit přístup ke zdravotním službám. V tomto ohledu lze český systém považovat za dobře nastavený a dalším pozitivem je i snaha Vězeňské služby reagovat na skutečnost, že téměř všichni odsouzení čelí zadlužení, a proto jim je nabízeno dluhové poradenství, které cílí na to, aby jedinci opouštěli věznice se zmapovanými dluhy a splátkovým kalendářem (Zhřivalová a Raszková, 2021).

7 Programy zacházení

Dle Vetešky a Fischera (2020) je hlavním prostředkem výchovného působení na pachatele stanovený systém, který musí probíhat v podobě celodenních aktivit, činností a být rozdělen do různých odborných částí. Jedná se tedy o specifický soubor činností, který se označuje jako program zacházení (Veteška a Fischer, 2020). Programy zacházení jsou upraveny v zákonu č.169/1999 Sb. o výkonu trestu odnětí svobody, o změně některých souvisejících zákonů a další podrobnosti jsou stanoveny ve sbírkách nařízení generálního ředitele Vězeňské služby České republiky (Biedermanová, Petras, 2011).

Podle Zhřivalové a Raszkové (2021) je hlavním cílem programu zacházení eliminovat kriminogenní rizika odsouzených, tak aby došlo k naplnění účelu trestu a působením programu zacházení snižovat riziko recidivy (Zhřivalová, Raszková, 2021). Dále Vězeňská služba České republiky (2023) definuje program zacházení jako základní formu s cílem komplexního působení na odsouzeného ve výkonu trestu odnětí svobody, který slouží k vedení a přijetí odpovědnosti za spáchaný trestný čin a účelu naplňování trestu (Vězeňská služba České republiky, © 2023).

Vězeňská služba České republiky (2023) uvádí, že programy zacházení se dělí dle typů a míry rizik na program minimálního, standardního, speciálního a výstupního zacházení. V případě, že si odsouzený nezvolí některou z možností programu, je mu automaticky stanoven minimální program zacházení, kde je jeho základ tvořen pracovními aktivitami, které představují vykonávání činností k zajištění chodu věznice, jako například úklidové práce, brigády atd. Samotné zpracování programu zacházení se odvíjí od komplexní zprávy o odsouzeném, kde se přihlíží na délku trestu, charakteristiku osobnosti a příčiny trestné činnosti. Obsahem programu zacházení je přesný cíl působení na odsouzeného, metody zacházení, způsob a četnost hodnocení a určení způsobu zaměstnávání. S každým odsouzeným jedincem jej sestavuje speciální pedagog ve spolupráci se sociálním pracovníkem, kde následně na doporučení komise schvaluje nastavení programu ředitel věznice či jeho zástupce. Úspěšnost plnění programu v rámci cílů, jednotlivých aktivit, pořádku a kázně se vyhodnocuje v pravidelných intervalech, a to jednou za tři měsíce ve věznici s ostrahou, jednou za šest měsíců ve věznici se zvýšenou ostrahou a jednou za dva měsíce ve výstupních oddílech obou typů věznic (Vězeňská služba České republiky, © 2023).

Dle § 36 vyhlášky MS č. 345/1999 Sb. se program zacházení člení na:

- pracovní aktivity,
- vzdělávací aktivity,
- speciální výchovné aktivity,
- zájmové či volnočasové aktivity,
- extramurální aktivity (Vězeňská služba České republiky, © 2023).

7.1 Pracovní aktivity

Fischer a Škoda (2014) uvádí, že pracovní aktivity jsou nutné k ekonomickému zajištění odsouzených a jejich zaměření má vést tyto jedince k odpovědnosti, získání pracovních návyků, zkušeností, dovedností, uvedení do určitého řádu sociální a psychické aspekty a následně k podpoře sociálních vazeb (Fischer a Škoda, 2014). Nedvědický (2023) uvádí, že pracovní aktivity jsou jedním ze základních způsobů odborného zacházení a významným faktorem pro resocializaci a snížení rizika recidivy. Dále autor tvrdí, že pokud je pracovně zařaditelný odsouzený ve výkonu trestu odnětí svobody zaměstnán, plní tak svou zákonnou povinnost a následně dělá i důležitý krok ke znovuzačlenění (Nedvědický, © 2023). Dle Mařádka (2005) zaměstnávání ve VTOS je společensky velice významné a práce je nejvýznamnějším prvkem výchovy vězňů. Dále autor uvádí, že pracovní aktivita přispívá ke snížení agresivity a z hlediska ekonomiky je prospěšná pro odsouzené v rámci úhrad svých povinností a závazků (Mařádek, 2005).

Pracovními aktivitami v rámci programu zacházení se rozumí:

- zaměstnávání,
- práce a činnosti, které jsou potřebné k zajištění provozu věznice,
- pracovní terapie (Fischer a Škoda, 2014).

Práce jako taková má významný výchovný a etopedický fenomén, který pozitivně přispívá k úpravě vzorců chování a dosažení určitých změn v osobnostních charakteristikách delikventních jedinců a z etopedického hlediska má pro vězněné osoby následující významy:

- jedinec může získat specifické pracovní dovednosti, které lze po propuštění z výkonu trestu uplatnit v řádném životě a tím eliminovat možné opakování kriminálních forem chování,
- jedinec získá návyk na pravidelný výkon řádné práce a může zjistit, že výkon řádné práce přinese užitek, radost i ocenění,
- celková pracovní činnost přispívá ke snížení intenzity reakcí na zátěž spojenou s uvězněním, jelikož pracovní aktivitou lze dojít k celkovému zklidnění, uvedení sociálních a psychických aspektů do určitého řádu, kde tato aktivita může být brána za terapii, jelikož je prostředkem proti nudě a vzniku mimořádných situací,
- jedinec prací může odstranit nouzi, což vede k posílení kontaktu s rodinou, umožňuje úhradu závazků a získání finanční hotovosti, což zvyšuje pravděpodobnost k návratu k delikventnímu způsobu života a recidivu,
- docílení aktivace potřeby seberealizace (Fischer a Škoda, 2014).

7.2 *Vzdělávací aktivity*

Nedvědický (2023) uvádí důležitost vzdělání, jako faktor reintegrace potvrzující současný stav, kdy většina odsouzených má základní vzdělání či výuční list. To znamená, že vzdělávání je jeden z prostředků naplnění hlavních zásad výkonu trestu odnětí svobody, jelikož na základě vzdělání může jedinec po propuštění získat a zlepšovat pracovní dovednosti a zvýší se tak šance na úspěch na trhu práce (Nedvědický, © 2023). Piotrowski a Lathrop (2012) také zmiňují, že velká část osob ve VTOS má dosažené pouze základní vzdělání, proto je účast vzdělávacích programů nutná. Dále autoři doporučují, že by se zaměření těchto programů mělo neustále odvíjet od aktuálních potřeb pracovního trhu (Piotrowski, Lathrop, 2012).

Dle Fischera a Škody (2014) jsou edukační aktivity dělené podle úrovně vzdělání a kognitivních předpokladů. Zaměřují se na utváření vyšších sociálních dovedností, jako jsou například smysl pro empatii a morální hodnoty. Dále autoři uvádějí, že vzdělání má klíčovou roli, kde hlavní cíl spočívá ve zvýšení pravděpodobnosti následné reintegrace, zlepšení úrovně morálních vlastností a úpravě chování do požadovaných sociálních forem. Z toho důvodu je v nabídce široké spektrum vzdělávacích programů, které nabízejí všem vězněným jedincům věnovat se vzdělávání a rozvíjet tak svoji osobnost, zájmy a specifické potřeby (Fischer a Škoda, 2014).

Vzdělávací programy mohou být realizovány:

- na středních odborných učilištích,
- v prostorách věznice, kde je vzdělávání vedeno zaměstnanci vězeňské služby,
- v rámci vzdělávacího systému České republiky¹ (Fischer a Škoda, 2014).

Po úspěšném ukončení závěrečných zkoušek odsouzení dostávají doklad, ze kterého není patrně známo, že byl získán po dobu výkonu tretu odnětí svobody z důvodu jeho profesního uplatnění po propuštění na svobodu (Fischer a Škoda, 2014).

7.3 Speciálně výchovné aktivity

Dle Fischera a Škody (2014) jsou tyto aktivity zaměřeny na osobnost, kde probíhá řada různých specializovaných aktivit a postupů, které se orientují na eliminaci negativních symptomů se zaměřením na schopnosti řešit zátěžové situace a společensky akceptovatelným způsobem uspokojovat své osobní potřeby. Proto dle autorů speciálně výchovné aktivity obsahují širokou škálu terapeutických a tréninkových činností, které představují režimový přístup, sociální výcvik, individuální poradenství, trénink zvládnání agresivity, intervenci v krizových situacích, individuální a skupinové terapie. Hlavním cílem těchto činností je změna sociálně deviantního chování a zaměřují se na rozvoj morálních a mravních schopností, které odsouzení jedinci potřebují k vedení řádného života (Fischer a Škoda, 2014). Dle Biedermanové a Petrasy (2011) je cílem těchto programů snížit nebezpečnost, recidivu a zvýšit ochranu společnosti před jedinci propuštěnými z VTOS (Biedermanová, Petras, 2011). Hála (2006) v rámci speciálně výchovných aktivit uvádí tři hlavní činnosti: poradenství, doprovod a terapii. Tvrdí, že je důležité, aby poradenství a doprovod nebylo pouze doménou psychologů a sociálních pracovníků, ale i v rukách dozorců (Hála, 2006).

7.4 Volnočasové aktivity

Volnočasové aktivity se zaměřují na sociálně přijatelné způsoby uspokojování zájmů, potřeb a kultivaci odsouzeného jedince, kde u většiny členů delikventní subkultury je otázka smysluplného a hodnotného využívání volného času velkým problémem (Fischer a Škoda, 2014). Černíková (2008) uvádí, že volnočasové aktivity obsahují

---

¹ <https://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/vzdelavaci-soustava>

mnoho forem, jak individuálních, tak i skupinových činností, které mají za cíl působit na dosažení změn v rámci motivace, získávání potřebných znalostí a dovedností, které často těmto jedincům chybí a jsou předpokladem naplňování integrativní funkce trestu odnětí svobody (Černíková, 2008).

Fischer, Škoda (2014) jako hlavní cíle volnočasových aktivit uvádějí:

- podpora fyzického a duševního zdraví,
- překonání nebo eliminace negativních důsledků prizonizace a ostatních vlivů vězeňské subkultury,
- prevence mimořádných událostí, jako například reakce na uvěznění, tím dojde k zajištění bezproblémového výkonu trestu odnětí svobody,
- regenerace pracovních sil,
- odreagování se a změna emočního ladění (Fischer a Škoda, 2014).

Co se týče sportovních aktivit, jsou doporučeny k řešení problémů s vnitřní tenzí a formováním osobnosti, která má s napětím jistou souvislost, dále mohou přispět ke snížení agresivity a mohou převést jedince do sociálně přijatelné formy (Fischer a Škoda, 2014). Hála (2006) vidí sportovní aktivity, jako smysluplnou činnost. Jedinci se dostane kompenzace pohybu, což lze brát jako přirozenou potřebu člověka, dále se zlepší motorické dovednosti, může dojít k rozvoji sebekázně a podpoře sociálního soužití. Mezník et al. (1995) i Hála (2006) hodnotí volnočasové aktivity jako efektivní v rámci sebekázně a příznivém vlivu na psychický stav odsouzených jedinců. Dále uvádí, že ve věznicích, kde je rozvinuté sportovní vyžití je i mnohem menší míra kázeňských trestů (Mezník et al., 1995; Hála 2006).

7.5 Extramurální aktivity

Extramurální aktivity jsou dle Mezníka et al. (1995) a Nedvědického (2023) zaměřeny na vytvoření, udržení a posílení vazeb odsouzených mimo vězení. Dále uvádějí, že díky těmto aktivitám jsou posilovány vztahy odsouzeného k rodině, přátelům, ale nikoliv ke známým z kriminální subkultury. Dle autorů udržování rodinných a sociálních vazeb úspěšně brání opakovanému páčání trestné činnosti (Mezník et al., 1995; Nedvědický, © 2023). Dle Fischera a Škody (2014) extramurální aktivity pachatelům trestné činnosti poskytují zamyšlení, jak řešit následky spáchaného trestného činu a snaží se tak zapojit pachatele do procesu odškodnění, dosažení

narovnání mezilidských vztahů a zmírnění viktimizačních důsledků (Fischer a Škoda, 2014). Zhřivalová a Raszková (2021) uvádějí, že součástí těchto aktivit jsou i praktické nácviky sebeobsluhy, jako je například příprava pokrmů z nakoupených surovin, praní, žehlení prádla apod. Dále je součástí i návštěva úřadu práce, kde je jedinci podrobně vysvětleno, jak se mohou zaregistrovat a jak si mohou zažádat o dávky sociální podpory (Zhřivalová a Raszková, 2021).

7.6 Aktuality v rámci standardizovaných programů

V roce 2021 Vězeňská služba ČR pracovala s 11 standardizovanými programy pro vybrané cílové skupiny ve výkonu trestu odnětí svobody, u kterých byla značná a specifická rizika bránící vést řádný život (Výroční zpráva za rok 2021).

Jedná se o programy:

3Z (Zastav se, Zamysli se a Změň se)

- Zaměřen na recidivisty s převážně majetkovou činností a staví na kognitivně-behaviorálních základech (Řeháček, 2012; Výroční zpráva za rok 2021).

Pardon

- Zaměřen na pachatele s problémovým průběhem řídičské praxe s cílem změny problémového chování řidiče a minimalizací opakování páchaní trestné činnosti (Řeháček, 2012; Výroční zpráva za rok 2021).

TP Kemp

- Zaměřen na pachatele obecného násilí s cílem určení hlavní příčiny rizikovosti odsouzeného jako pachatele domácího násilí či jiných forem násilí, dále získávání adekvátního náhledu na spáchanou trestnou činnost a změny postojů (Řeháček, 2012; Výroční zpráva za rok 2021).

TP 21 Junior

- Zaměřen na snižování násilí mezi mladistvými s cílem motivace k vytvoření pozitivního náhledu na nevhodnost řešení konfliktních a zátěžových situací agresivním jednáním, dále je cílem uvědomit si zodpovědnost za své jednání a porušování zásad společenského chování (Řeháček, 2012; Výroční zpráva za rok 2021).

GREPP (Reedukační psychologický program zaměřený na práci s vinou)

- Určen pachatelům za trestné činy násilí na dětech (týrání, sexuální zneužívání), program je koncipován jako „program narovnání“ a je krátkodobý (7 týdnů) (Řeháček, 2012; Výroční zpráva za rok 2021).

GREPP2 (Dlouhodobý terapeutický program)

- Navazující na program GREPP, dlouhodobý (10 měsíců) s cílem snížení rizik recidivy u odsouzených po propuštění (Řeháček, 2012; Výroční zpráva za rok 2021).

FEDDO (Střednědobý intenzivní terapeuticko-reedukační program)

- Zaměřený na pachatele sexuálně motivované či násilné trestné činnosti na dětech (Řeháček, 2012; Výroční zpráva za rok 2021).

Zuřivec

- Zaměřený na pachatele domácího násilí v rámci odborného zacházení (Řeháček, 2012; Výroční zpráva za rok 2021).

Antiagresivní trénink

- Určen pro odborné zacházení s odsouzenými, u kterých dominuje role nezvládnutí agrese (Řeháček, 2012; Výroční zpráva za rok 2021).

VIT (Vnímám i tebe)

- Zaměřen na práci s dopady násilných trestných činů na oběť (Řeháček, 2012; Výroční zpráva za rok 2021).

Good Lives Model (Model dobrého života)

- Určen odsouzeným za násilné činy s vysokými kriminogenními faktory a riziky (Řeháček, 2012; Výroční zpráva za rok 2021).

Dále byl dle Výroční zprávy za rok 2021 připravován program Motivátor, který je určen jedincům s vysokými kriminogenními riziky, avšak nedošlo k uskutečnění terapeutické části z důvodů pandemie. Dále proběhla pilotáž ve dvou věznicích k programu Finanční gramotnost a dluhové poradenství, jehož cílem je i publikace

metodických postupů v rámci spolupráce VS ČR se sociálními kurátory a nestátními neziskovými organizacemi (Výroční zpráva za rok 2021).

8 Cíl práce a výzkumné otázky

V rámci výzkumu diplomové práce bylo mým cílem zjistit, jaká specifika s sebou nese sociální práce ve vězeňství, jaké postupy, metody a techniky sociální pracovník využívá v rámci programu zacházení se svěřenými osobami ve výkonu trestu odnětí svobody, dále se zaměřit na zmapování účinnosti těchto postupů, metod a technik v rámci seberealizace, resocializace a prevence recidivy. Následně byly stanoveny dva cíle, které znějí:

1. Zjistit, jak je realizována sociální práce ve věznicích z pohledu sociálních pracovníků.
2. Ve vybraných věznicích zjistit, jaké postupy, metody a techniky využívá sociální pracovník v rámci programů zacházení se svěřenými osobami

Tyto cíle se zaměřují na realizaci sociální práce ve vězeňství z pohledu sociálních pracovníků a zjištění konkrétních postupů, metod a technik, které se využívají sociálními pracovníky v rámci programů zacházení.

Na základě těchto dvou cílů byly vytvořeny dvě výzkumné otázky.

VO1: Jaké možnosti má sociální pracovník v rámci oblasti seberealizace, resocializace a prevence recidivy u osob ve výkonu trestu odnětí svobody.

VO2: Jaké postupy, metody a techniky využívá sociální pracovník v rámci konkrétního programu zacházení.

9 Metodika

K dosažení cílů, které jsou vytyčeny v praktické části mé diplomové práce na téma „Specifika sociální práce ve vězeňství“, byla využita kvalitativní výzkumná strategie. Kvalitativní výzkumná strategie byla vybrána z důvodu pro hlubší a detailnější porozumění zkoumaného tématu, jelikož poskytuje prostor pro zkoumání nových směrů a nápadů, což je zvláště vhodné pro diplomovou práci, která si klade za cíl přispět k novým poznatkům v dané oblasti.

V rámci sběru dat byla zvolena metoda polostrukturovaného rozhovoru a technika dotazování. Před zahájením sběru dat byl polostrukturovaný rozhovor předem připravený se stanovenými otázkami, které jsou uvedeny v Příloze č.3

Data, která byla získána prostřednictvím polostrukturovaného rozhovoru byla přepsána. Prostřednictvím programu ATLAS.ti byly jednotlivé rozhovory zakódovány a následně byly jednotlivé kódy přiřazeny k jednotlivým kategoriím. ATLAS.ti na základě možnosti vytvoření schémat poukazuje na vztahy a souvislosti mezi jednotlivými kódy.

9.1 Charakteristika výzkumného souboru

Pro uskutečnění výzkumu byli osloveni na základě účelového totálního výběru všichni ředitelé věznic ČR s žádostí o účast sociálních pracovníků ve výzkumu. Z důvodu žádné odezvy, i přes opakované kontaktování jsem nezískala kontakt na žádného sociálního pracovníka. Z tohoto důvodu byla využita metoda sněhové koule. V rámci této metody byl účelně vybrán jeden informant, který byl z mé strany požádán o doporučení dalších vhodných informantů pro tento výzkum.

Výzkumný soubor mé diplomové práce byl složen z 5 informantů, kteří jsou sociálními pracovníky ve vězeňství ČR. Pro výběr informantů bylo zvoleno pouze jedno kritérium a to, že se bude jednat o sociálního pracovníka, který svou činnost nevykonává ve vazební věznici.

9.2 Etika výzkumu

Při realizaci výzkumu byly dodrženy veškeré etické zásady. Výzkum byl řízen v souladu se zákonem č.101/2002 Sb., o ochraně osobních údajů, ve znění pozdějších předpisů. Rozhovory byly uskutečněny na zvolených místech ze strany informantů.

Před zahájením rozhovoru byli informanti seznámeni s tématem, účelem a cíli výzkumu, dále se zachováním anonymity, nahráváním rozhovoru na mobilní zařízení ve formě zvukového záznamu a s možností odstoupení z výzkumu. Následně byl informantům přečten informovaný souhlas, se kterým ústně vyjádřili v rámci nahrávaného rozhovoru souhlas. Všichni zúčastnění informanti s uskutečněním a nahráváním rozhovoru souhlasili a po žádosti z jejich strany v rámci zachování anonymity nejsou v diplomové práci uvedeny konkrétní věznice, kde sociální pracovníci vykonávají svou práci. Pro lepší přehlednost a zachování již zmíněné anonymity jsou informanti v této práci označeni velkým písmenem I a číslem, tedy I1 až I5.

Přepsané rozhovory jsou uloženy u autorky této práce v zaheslovaných souborech.

9.3 *Proces sběru dat*

Informanti byli vybráni na základě účelově vybraného informanta prostřednictvím metody sněhové koule. V září roku 2022 bylo osloveno Generální ředitelství ČR s prosbou o zkontaktování sociálních pracovníků pracujících ve vězeňství ve věci zapojení se do výzkumu diplomové práce. V lednu 2023 došlo k samotnému zkontaktování sociálních pracovníků prostřednictvím účelově vybraného informanta metodou sněhové koule. Informanti byli zkontaktováni s prosbou o osobní setkání a realizaci rozhovoru. Informanti sami zvolili místo setkání v období květen a červen 2023. Následně došlo k realizaci rozhovoru, jehož délka se pohybovala v rozmezí 45-60 minut.

9.3.1 *Přehled sběru dat*

Sběr dat proběhl celkem ve třech fázích, a to:

1. Fáze září 2022 oslovení Generálního ředitelství ČR
2. Fáze leden 2023 zkontaktování sociálních pracovníků
3. Fáze květen, červen 2023 sběr a zpracování získaných dat

10 Výsledky

10.1 Kategorizace dat

V rámci výzkumu vznikl jeden výzkumný soubor, který je složen ze sociálních pracovníků pracujících ve vězeňství České republiky. Od těchto informantů byla získána potřebná data, která byla zpracována pomocí otevřeného kódování, kde vznikly jednotlivé kódy, ze kterých bylo následně vytvořeno celkem 8 kategorií.

K1-Sociodemografické údaje

Kategorie č.1 znázorňuje údaje o informantech z hlediska pohlaví, dosaženého vzdělání, délky praxe, typu věznice a upřesnění oddělení dle stupně zabezpečení ve kterém informanti vykonávají svou práci.

K2-Práce s odsouzeným ve VTOS

Kategorie č.2 popisuje průběh práce s odsouzeným ve výkonu trestu odnětí svobody.

K3-Práce s kriminogenními faktory

Kategorie č.3 zobrazuje, jak sociální pracovníci ve vězeňství přihlížejí ke kriminogenním faktorům a jakým způsobem s nimi pracují.

K4-Práce s odsouzeným vedoucí k seberealizaci

Kategorie č.4 uvádí, jak probíhá práce sociálních pracovníků s odsouzenými ve VTOS a jaké přístupy, metody a techniky sociální pracovníci využívají v rámci seberealizace u odsouzených ve VTOS.

K5-Práce s odsouzeným vedoucí k resocializaci

Kategorie č.5 představuje popis práce sociálních pracovníků s odsouzenými ve VTOS, využití přístupů, metod, technik a zobrazení programů zacházení v rámci resocializace u odsouzených jedinců ve výkonu trestu odnětí svobody.

K6-Prevence recidivy

Kategorie č.6 poukazuje na možnosti práce ze strany sociálních pracovníků v oblasti prevence recidivy.

K7-Účinnost programů zacházení

Kategorie č.7 ukazuje, jaké názory mají sociální pracovníci na účinnost programů zacházení.

K8-Limity a bariéry pomoci a podpory

Kategorie č.8 ukazuje limity a bariéry v rámci pomoci a podpory ze strany sociálních pracovníků.

Kategorie č. 1 Sociodemografické údaje

Kategorie č.1 je zaměřena na sociodemografické údaje, což jsou základní informace, které slouží k popisu a charakteristice zapojených informantů do výzkumu. V rámci této kategorie byly zjišťovány údaje o pohlaví, dosaženého vzdělání, délky praxe, typu věznice a oddělení dle stupně zabezpečení na kterém informanti vykonávají svou pracovní činnost. Z hlediska lepší přehlednosti jsou všechny sociodemografické údaje znázorněny v Tabulce č.3.

Tabulka č. 3– Sociodemografické údaje o informantech

	Pohlaví	Dosažené vzdělání	Délka praxe	Typ věznice	Oddělení dle stupně zabezpečení
I1	Žena	Bakalářské	8 let	S ostrahou	Střední, vysoký
I2	Žena	Bakalářské	3 roky	S ostrahou	Střední, vysoký
I3	Žena	Magisterské	15 let	S ostrahou	Střední, vysoký
I4	Žena	Bakalářské	5 let	S ostrahou	Střední, vysoký
I5	Žena	Bakalářské	4 roky	S ostrahou	Střední, vysoký

Zdroj: Vlastní výzkum, 2023

V Tabulce č 3. jsou uvedeni informanti, pohlaví, délka praxe, typ věznice a oddělení dle stupně zabezpečení.

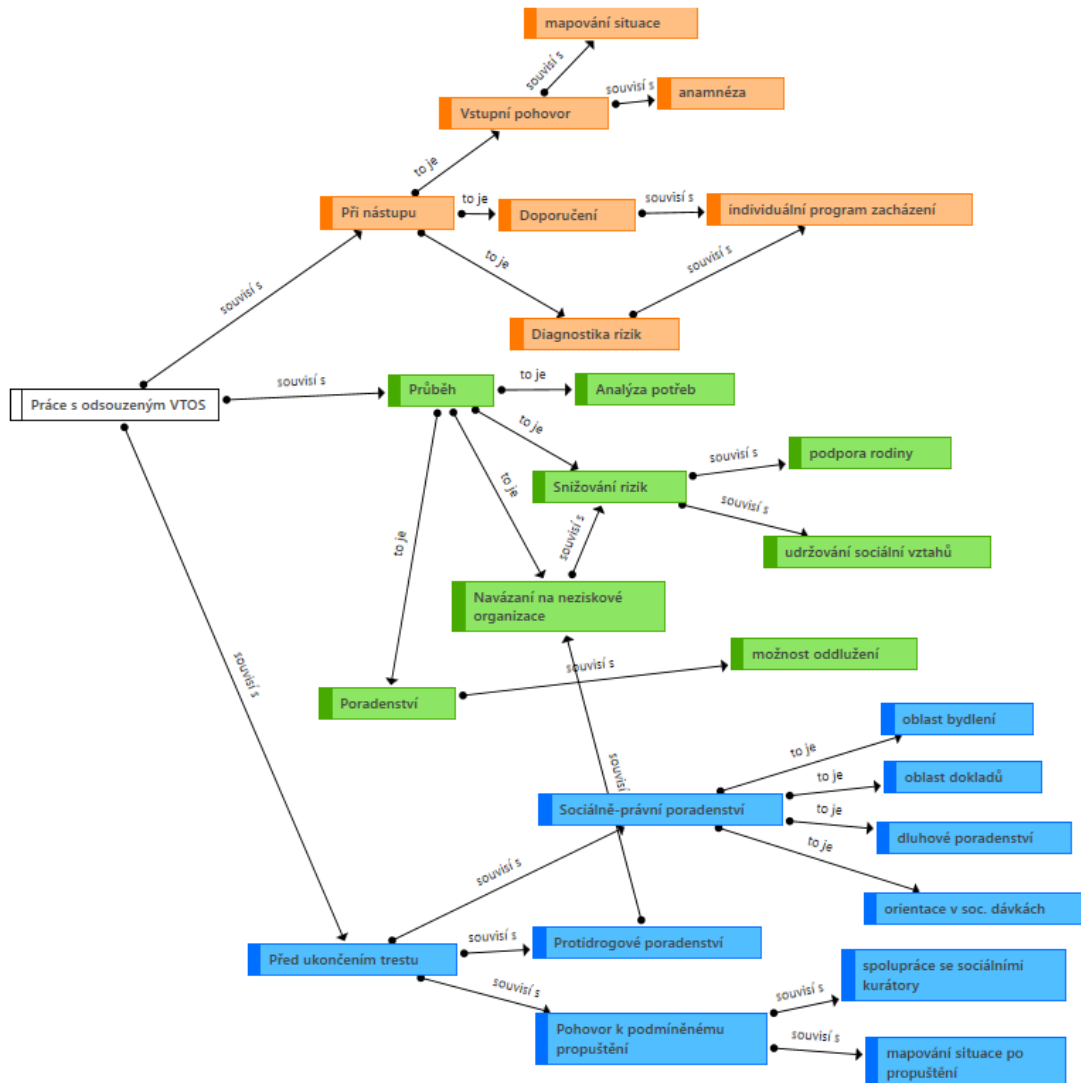
Do výzkumu bylo zapojeno 5 informantů, z čehož všichni informanti jsou ženského pohlaví. Vzdělání informantů se většinou pohybuje na bakalářské úrovni, přičemž čtyři informanti I1, I2, I4 a I5 dosáhli bakalářského titulu a jeden informant I3 disponuje magisterským titulem. Délka pracovní zkušenosti se u informantů liší, I3 má ze všech informantů nejdelší praxi, která činí 15 let a I2 má ze všech informantů nejkratší praxi, která činí 3 roky. Všichni informanti pracují ve věznicích s ostrahou na odděleních se středním a vysokým stupněm zabezpečení.

Kategorie č. 2 Práce s odsouzeným ve VTOS

Práce sociálního pracovníka s odsouzeným ve VTOS se člení do určitých fází, které se odvíjí od situace, ve kterém se odsouzený nachází v samotné věznici. První kontakt sociálního pracovníka s odsouzeným ve VTOS je při nástupu do věznice. Dále dochází k poskytnutí podpory sociálního pracovníka v průběhu výkonu trestu odsouzeného ve věznici. Ukončení spolupráce sociálního pracovníka a odsouzeného dochází před jeho

propuštěním. Jakým způsobem sociální pracovníci pracují s odsouzeným ve VTOS je znázorněno v schématu č. 1.

Schéma č. 1 Práce sociálního pracovníka s odsouzeným ve VTOS

Zdroj: Vlastní výzkum, 2023

Dle všech zúčastněných informantů je zapotřebí rozdělit práci s odsouzenými do třech fází, jedná se především o nástup do VTOS, průběh VTOS a fáze před ukončením trestu odnětí svobody.

Nástup do VTOS

Při nástupu odsouzených do VTOS je ze strany sociálních pracovníků práce s klientem zahájena v rámci vstupních pohovorů, kde se mapuje situace odsouzeného jedince a sestavuje anamnéza, na čemž se shodli všichni informanti. Informanti I3 a I4 dodávají, že sociální pracovník má zde svůj vytyčený prostor se zaměřením na sociální oblasti odsouzeného jedince. Informant I4 sděluje: *„Já ve své části toho vstupního pohovoru zaznamenávám v podstatě takovou anamnézu, co se sociálních věcí týká. Mapuju u klienta, jak je na tom situačně v rámci rodiny, financí, bydlení, práce, závislosti. To jsou takové základní okruhy, od kterých se budou odvíjet programy zacházení a naše následná práce s klientem.“* Informanti I3, I4, I5 dodávají, že po provedení mapování a sestavení anamnéz vydávají tzv. doporučení od kterého se odvíjí následná práce s klienty a nastavení individuálních programů zacházení. Informant I3 k tomu dodává: *„No a pak dáváme takzvaná doporučení...podle toho, co nám ten odsouzený řekne, tak dáváme doporučení, buď aby pracoval na sobě v rámci třeba těch dluhů no a podobně. Pak jsou na nástupním oddělení, kde jsou zhruba týden a během toho týdne dostanou program zacházení a ten je ušitej na míru tomu odsouzenému, který vychází ze všech zjištěných informací.“* Důležitou částí při práci s nastupujícími odsouzenými je i samotná diagnostika rizik, kterou zmiňují I2 a I3 a od které se také odvíjí nastavování a doporučení individuálních programů zacházení. Diagnostika rizik odhaluje rizika, která souvisí s již výše zmíněnými sociálními oblastmi, které mají na starosti právě sociální pracovníci, I2 dodává: *„diagnostikujeme rizika v oblasti bydlení, rodiny, financí a zaměstnání“*, ale také lze dle I3 odhalit i rizika z hlediska psychického stavu. Informant I3 sděluje: *„můžeme zjistit, jestli jsou v úvaze nějaký pokusy o sebevraždu nebo sebepoškozování a podle toho dáváme opatření směrem k dozorcům kvůli potřebným kontrolám.“*

Průběh VTOS

V průběhu VTOS svou práci sociální pracovníci zaměřují na analýzu potřeb, která se odvíjí od přímých žádostí a potřeb odsouzených, což uvádějí I4 a I5. I4 uvádí: *„V průběhu výkonu si s náma odsouzení můžou domluvit schůzku, kde řešíme jejich potřeby a žádosti. Ta práce je různorodá, stejně tak jako jsou právě jejich potřeby a žádosti.“* Dále v průběhu výkonu trestu odnětí svobody u odsouzených I1, I2 a I3

věnují pozornost na snižování rizik, kde se zaměřují na podporu ze strany rodiny a udržování sociálních vztahů z okolí odsouzeného jedince a dále na návaznost na neziskové organizace. Informant I2 sděluje: *„Úkolem je po dobu výkonu trestu pomáhat odsouzenému snižovat v daných oblastech rizika, a to za podpory rodiny, jako je například udržet kontakty s primární rodinou, okolím, osobami blízkými a navázání spolupráce neziskových organizací, podle toho, kde je to aktuální. V průběhu VTOS I3 zmiňuje i poskytování poradenství se zaměřením na dluhovou problematiku, I3 uvádí: „Pokud jedinec chodí do práce, což jich moc není, ty nabídky práce taky moc nejsou, tak jsme schopný jim nabídnout poradenství a následně i oddlužení.“*

Před ukončením trestu

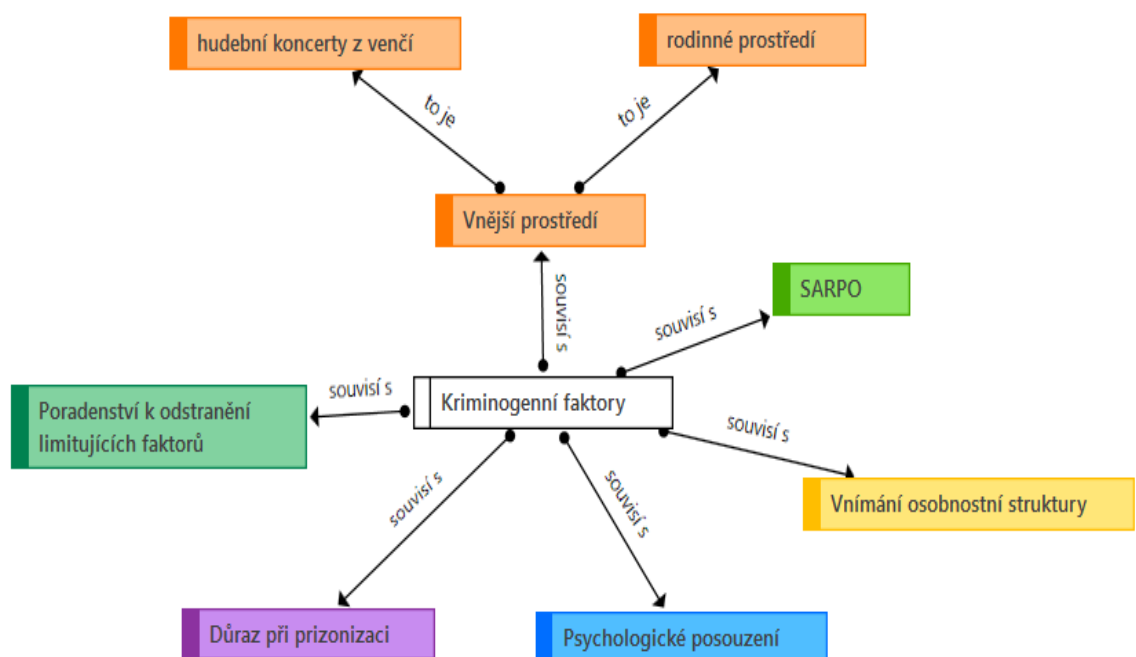
Práce s odsouzenými ve VTOS spočívá v sociálně-právním poradenství, které je intenzivně zaměřeno na oblasti bydlení, dokladů, dluhového poradenství, orientace v sociálních dávkách a je i úzce na některých oddělení napojeno na protidrogové poradenství, což potvrzují všichni informanti. I2 uvádí: *„Před podmíněným propuštěním a ke konci pevného výstupu je práce intenzivní, a to především v oblasti práce a bydlení.“* Dle I3 je práce v této fázi rozdílná než v předešlých fázích viz výše, I3 uvádí: *„A když už se člověk blíží k tomu propuštění, tak je tam rozdílnost tý práce, já každý dva měsíce, podle toho, kolik je odsouzených dělám kurz a probíráme, jakým způsobem žádat o práci, na jakou dávku maj nárok a mám tady paní z pracáku, která se tím zaobírá, ona je ještě poradce pro dlouhodobou nezaměstnanost, takže co je čeká se s nima snažíme probrat, aby to po propuštění zvládli. Ale je o to malej zájem, moc je to nezajímá.“* I4 zdůrazňuje, že v rámci propuštění vede rozhovor, ve kterém se především orientuje na bydlení a práci, dále uvádí: *„Když vystupují z výkonu trestu, tak chci, aby tyhle dvě hlavní složky měly zabezpečený, jinak se k nám sem brzo vrátí zpátky.“* I5 se jako jediný zmiňuje o důležitost zajištění návaznosti na postpenitenciární péči. S ukončením trestu odnětí svobody souvisí i podmíněné propuštění, kde je dle I2 a I3 práce intenzivní a rozdílná. Navazuje se spolupráce se sociálními kurátory a probíhá mapování situace v oblastech bydlení a vhodných pracovních pozic, na čemž se shodují I3, I4, I5. Informant I3 uvádí: *„Aktivně spolupracujeme se sociálními kurátory na magistrátu nebo úřadě, kde se společně zaměřujeme na shánění bydlení a pracovní pozice. Když se to podaří, tak ale 80 %*

vůbec nenastoupí k těm zaměstnavatelům. Je to o tom, že tady naslibujou hory doly a skutek utek.“

Kategorie č. 3 Práce s kriminogenními faktory

Jedním z klíčových aspektů sociální práce je přihlížení ke kriminogenním faktorům, tedy faktorům, které přispívají k rozvoji kriminálního chování. Schéma č. 2 představuje, jakým způsobem se sociální pracovníci v jednotlivých věznicích zaměřují na kriminogenní faktory a jakým způsobem s nimi pracují.

Schéma č. 2 Kriminogenní faktory

Zdroj: Vlastní výzkum, 2023

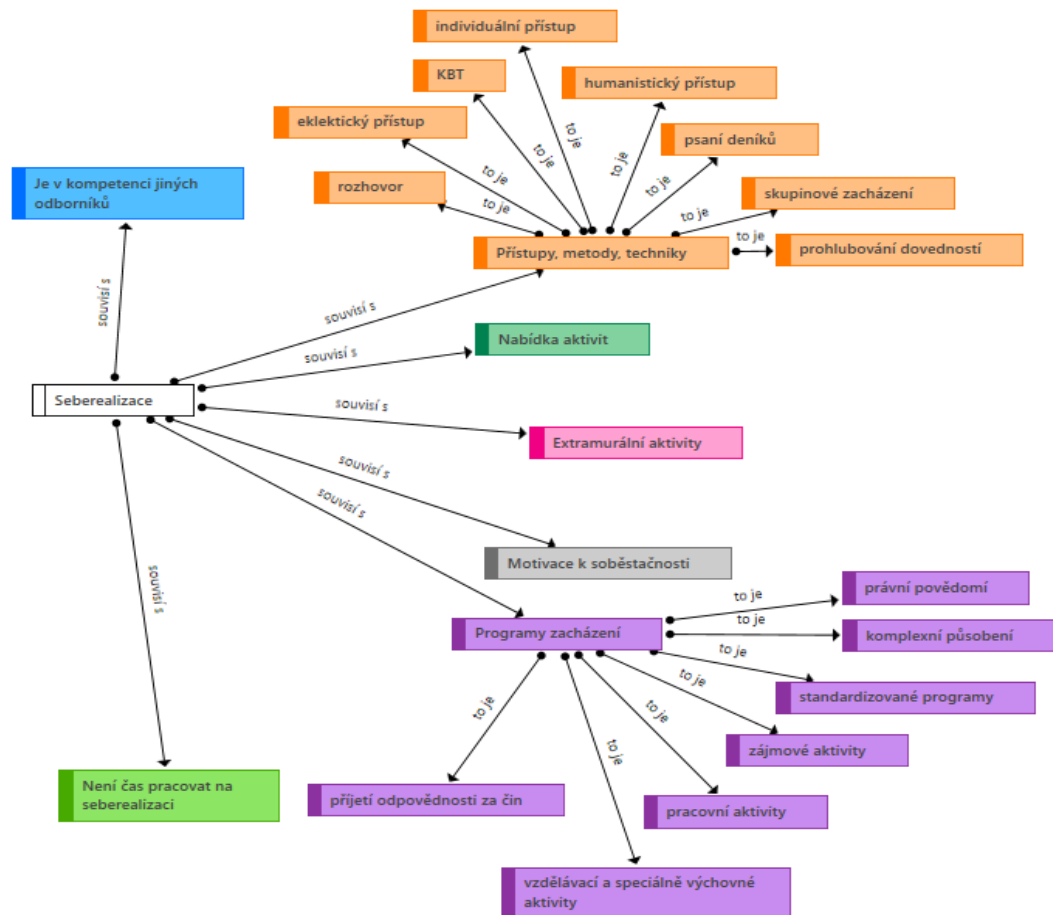
Všichni informanti uvádějí, že ke kriminogenním faktorům přihlíží a pracují s nimi. I1 a 14 uvádějí, že přihlíží na kriminogenními faktory na základě zjištěných anamnéz v rámci SARPA, kde se následně pracuje na nastavení odpovídajících programů zacházení u odsouzených jedinců. I2 uvádí, že nahlíží na velké věznice ČR, jako na kriminogenní faktor a v rámci těchto faktorů pracuje s vnějším prostředím, I2 dodává: „v malé věznici jsou menší oddíly, tudíž se více intenzivněji a do hloubky s odsouzenými pracuje, jak říkají odsouzení...jdeme jim více pod kůži, dbáme na kontakt s vnějším světem, opuštění věznice místo návštěvy na 3 hodiny, hudební

koncerty zvnějšku apod.“ I3 a I5 hodnotí okruhy rodinného prostředí, osobnostní struktury, volní schopnosti, motivaci, recidivující chování a pracovní zkušenosti, I3 sděluje: „ty okruhy nám ukážou, jak to s ním asi bude vypadat.“ A následně po zhodnocení poskytují poradenství vedoucí k odstranění limitujících faktorů. Dále I3 klade důraz na kriminogenní faktory u tzv. prizonizovaného jedince, jelikož dle slov I3: „člověk přestane fungovat ve společnosti a tam je budoucnost toho jedince omezená, když je prizonizovaněj.“ I5 sděluje, že kriminogenní faktory ukazují, na jaké oblasti se u odsouzeného jedince zaměřit a od toho se odvíjí celková práce, jak ze strany sociálního pracovníka, tak ze strany ostatních odborných kolegů. Dále I5 uvádí: „Je dobré vycházet i z psychologického posouzení osobnosti, ze kterého lze vyčíst prognózu resocializace a úspěšnost určených programů zacházení. Je to taková diagnostika a posouzení motivace, kde často vyjdou i ty kriminogenní faktory napovrch a jak jsem už říkala, tak na základě tohoto zjištění se plánují další kroky zacházení s odsouzenými.“

Kategorie č. 4 Práce s odsouzeným vedoucí k seberealizaci

Tato oblast se koncentruje na poskytování podpory sociálního pracovníka ve sféře seberealizace. Zvláštní důraz je kladen na implementaci programu zacházení a dále na využití přístupů, metod a technik, které sociální pracovníci využívají s odsouzenými ve VTOS pro rozvoj seberealizace. Jaké možnosti sociální pracovníci využívají je znázorněno schématem č. 3.

Schéma č. 3 Seberealizace

Zdroj: Vlastní výzkum, 2023

Poskytování podpory v rámci seberealizace odsouzeného jedince

Práce ze strany sociálních pracovníků ve sféře seberealizace je odlišná. I1 na seberealizaci s odsouzenými vůbec nepracuje vzhledem k procesním věcem je dle informanta na tuto oblast minimum času. I2 a I5 práci se seberealizací u odsouzených přenechávají jiným odborným kolegům, jako jsou například psychologové, terapeuti a pedagogové, kteří s odsouzenými pracují v rámci programů zacházení a příslušných aktivit. Avšak I5 uvádí, že v rámci seberealizace z jeho strany je poskytnuta pouze motivace v rámci řešení pohledávek s orgány zvenku, kde vede odsouzené k soběstačnosti, uvádí: „Často si myslí, že za ně vše zařídím, vyřídím, napíšu, zkoušejí to na mě, že já to stejně udělám nejlíp, rychle a správně, ale to nepochodí, protože po propuštění si budou muset plno věcí zařizovat sami, tak se je na to snažím připravit.“ I3 se seberealizací pracuje v rámci právního zacházení a extramurálních aktivit, I3

sděluje: „*Já třeba uvedu příklad na tom dluhovém poradenství. My chceme v rámci pohledávek, aby si napsal tam a tam třeba na zdravotní pojišťovnu, nebo na mobilní operátory. Aby si napsali exekutorovi, protože mi to za něj nebudeme psát jo. My potřebujeme, a to po nich opravdu chceme a šlapeme po nich, aby byli soběstačný, protože až je pustí, tak jsou to oni, kdo za tu kliku musí vzít a řešit tyhle věci a mít přehled za co zaplatit. Třeba mnoho odsouzených se ještě nikdy za život nedostalo k lékaři na nějakou zdravotní prohlídku. Takže v tomto využíváme hodně extramurální aktivity.*“ I4 v této oblasti v první řadě pracuje s motivací a tzv. chutí k seberealizaci ze strany odsouzeného, I4 sděluje: „*Tak v první řadě zjišťujeme motivaci a chuť se seberealizovat, pak poskytneme nabídku různorodých aktivit, kde ta seberealizace může proběhnout v různých oblastech. Někteří, jdou něco jen tak zkusit a pak zjistí, že jsou v tom dobří a najdou nějaké skryté nadání, což je dost v tomto směru posilující.*“

Programy zacházení související se seberealizací

V rámci programů zacházení souvisejících se seberealizací jsou dle I2, I3, I4 a I5 využívány především zájmové, vzdělávací, speciálně-výchovné, extramurální, pracovní, volnočasové a relaxační aktivity. Tyto aktivity jsou nabízeny odsouzeným jedincům na základě toho, v čem se chtějí dle vlastní volby seberealizovat. I3 uvádí i využití standardizovaných programů, jako je například program Alternativa, Pardon a 3Z. Dle I3 program Alternativa je vhodný k seberealizaci, jelikož motivuje ke změně životního stylu a řešení problémů po výkonu trestu, orientuje se na řešení zátěžových situací, osvojení komunikačních a kontaktních sociálních dovedností, na hledání vlastní identity a vytváření racionálního náhledu při řešení náročných životních situací a změnu myšlení. Informanti I1 a I4 poskytují především programy zaměřené na právní povědomí a finanční gramotnost. I1 uvádí využití programu Právní minimum. I4 uvádí: „*Z mojí strany, jako sociálního pracovníka je nabízen program finanční gramotnost a právní povědomí, kde se v rámci toho práva, hlavně sociálního zabezpečení probírají úplný základy třeba ohledně chodu úřadů a dávek.*“

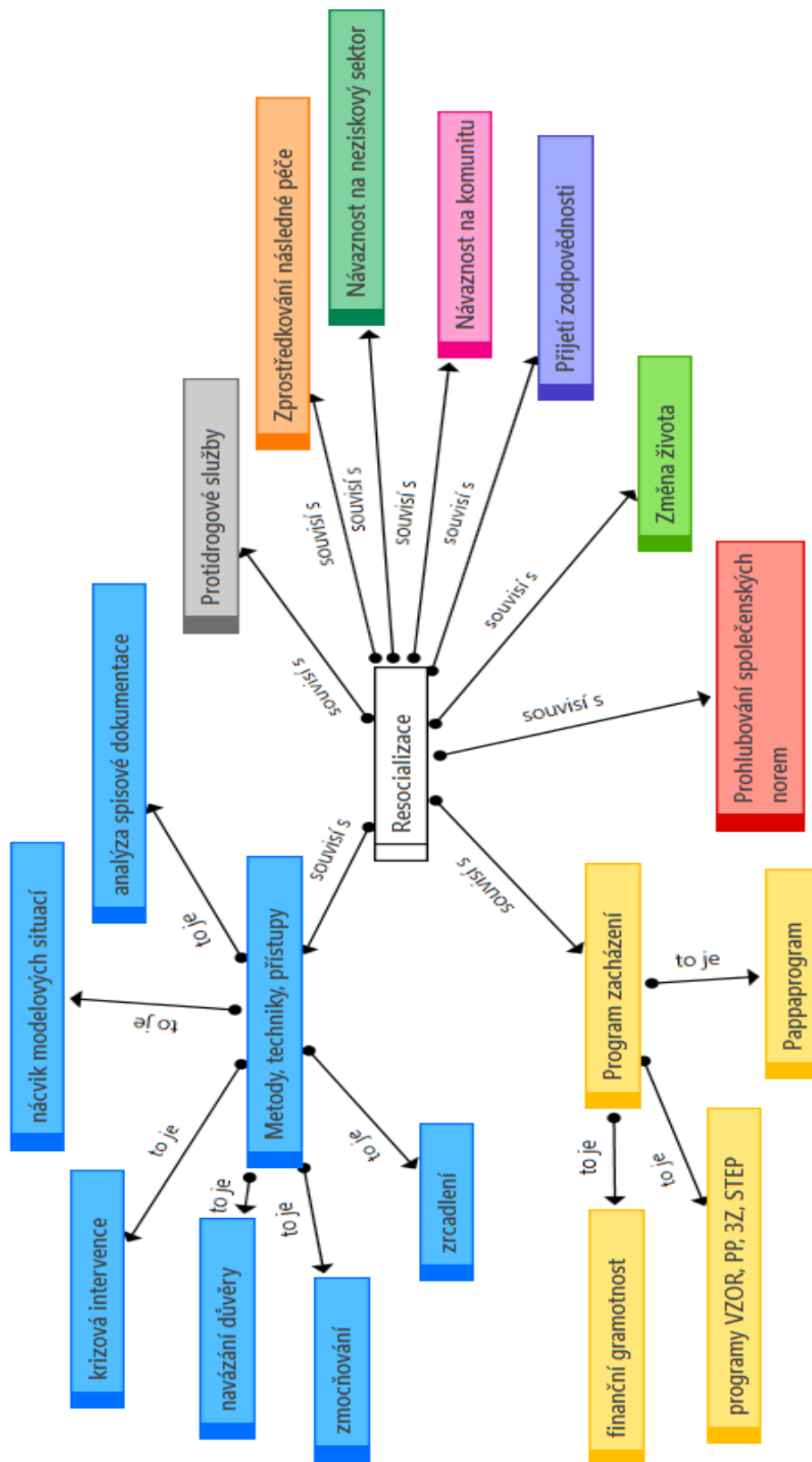
Přístupy, metody a techniky v rámci seberealizace

Informanti I1, I2, I5 jak již bylo výše zmíněno se seberealizací s odsouzenými nepracují, tudíž nevyužívají žádné přístupy, metody ani techniky. Avšak I3 a I4 v rámci přístupů, metod a technik se shodují na využívání individuálního a skupinového přístupu, kognitivně-behaviorální terapie, humanistického přístupu, eklektického přístupu, dále na využívání rozhovorů, psaní deníků a prohlubování dovedností, kde pracují s modelovými situacemi a jejich nácvikem.

Kategorie č. 5. Práce s odsouzeným vedoucí k resocializaci

Oblast resocializace je významnou součástí odsouzených ve VTOS, která je rozhodující v oblasti integrace do společnosti po propuštění. Pro sociální pracovníky je důležitým úkolem vést odsouzené ve VTOS k co nejlepšímu začlenění, ke kterému přispívají metody, techniky, přístupy a programy zacházení. Schéma č. 4 znázorňuje možnosti podpory, které sociální pracovníci poskytují směrem k vězňům.

Schéma č. 4 Resocializace

Zdroj: Vlastní výzkum, 2023

Práce s resocializací

Z většiny výpovědí od informantů vyplývá, že zásadním krokem k resocializaci odsouzeného jedince je dostatečná motivace ze strany sociálního pracovníka. Motivace cílí na změnu způsobů jednání, změnu životního stylu, přijetí zodpovědnosti, hledání smyslu života a řešení situace po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody a lze díky ní prohlubovat i společenské normy, na čemž se shodují I3, I4, I5. Informant I3 uvádí: „*Pracujeme s motivací a hledat u nich motivaci je strašně složitý, protože spousta z nich v tom jako umí chodit a vědí co nám maj říkat. Spousta odsouzených má za sebou psychiatrický léčebny, dokonce nařízený soudem a pokud došlo k selhání, tak ta resocializace taky dochází, prostě oni neumí pracovat s faktory, kvůli kterým selhávají jo. Zase do toho spadnou. Takže hledáme zde motivaci a pokud u odsouzených není, tak resocializace není možná.*“ V rámci motivace I5 sděluje: „*Tady pracujeme s motivací, aby došlo ke změně dosavadních způsobů jednání a chování, celkové změně životního stylu, řešení situace po výkonu trestu odnětí svobody dále prohlubujeme znalosti společenských norem.*“ Informanti I2 a I4 v rámci resocializace vyzdvihují především návaznost spolupráce na neziskové sektory, církve, sociální kurátory, doléčovací centra a komunity, která dle informantů zajistí úspěšnou resocializaci. Avšak I1 uvádí, že v rámci resocializace jsou užitečné programy zacházení, na čemž se shoduje s I4, který uvádí: „*No a když je jedinec namotivovanej, tak pak jsou tam zase programy zacházení, který poskytují poradenství a pomoc v oblasti protidrogových služeb a zprostředkování následné péče po propuštění.*“

Programy zacházení související s resocializací

Informanti I2, I4, I5 zmiňují především standardizované programy. I2 uvádí: „*Tady využíváme Program 3Z (Zastav se, Zamysli se, Změň se), program VIT (Victim impact training – Vnímám i Tebe), Pappaprogram – program pro otce.*“ I5 uvádí: „*Zde používáme programy VZOR (Změna, Odpovědnost, Respekt), PP (Pochopení a Přijetí), 3Z (Zastav se, Zamysli se, Změň se).*“ Dále v rámci resocializace se využívají programy zaměřující se na finanční gramotnost, právní minimum a sociálně-právní poradenství, což potvrzují I1 a I3. I3 dodává: „*To je náš denní chleba. Pracujeme s tím, aby se uměli orientovat v základních právních otázkách. No a ty ostatní, to je taková nadstavba, kde se zaměřuje na tu motivaci.*“

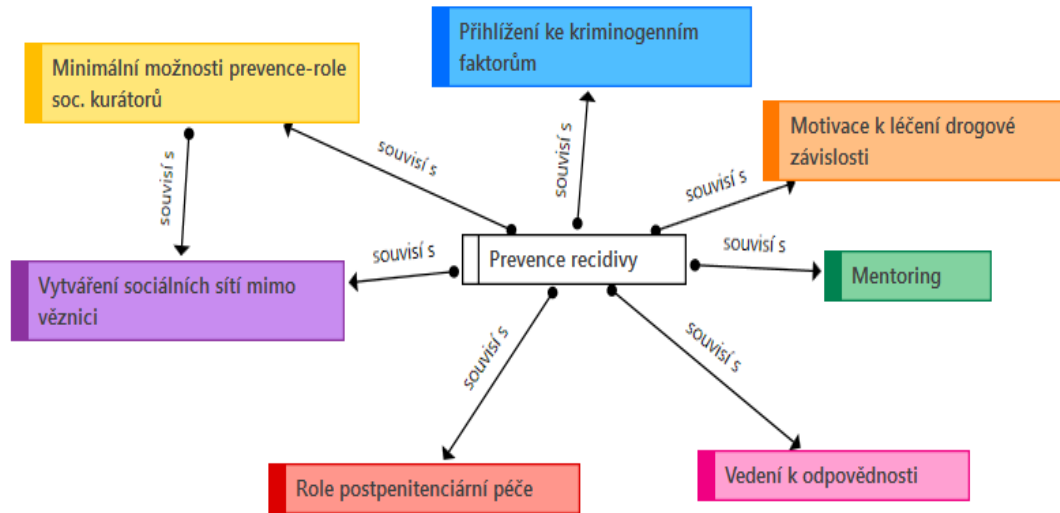
Přístupy, metody a techniky v rámci resocializace

Všichni informanti se shodli na využívání především individuálního přístupu. I3 k individuálnímu přístupu využívá i techniku zmocňování a uvádí: „*Já třeba tady u toho využívám individuální přístup a takovou tu techniku zmocňování, at' se snaží taky o něco postarat. A tady vidíte, jak jsou absolutně neschopný řešit ty běžný otázky. Ten individuální přístup volím z toho důvodu, protože ve skupinách se dostávají do takovýho módu, že se jeden předvádí před druhým, takže práci se skupinou zde nepoužívám.*“ Oproti I3 informant I2 využívá i skupinovou práci, krizovou intervenci, práci s rodinou, poradenství, analýzu spisové dokumentace, pracuje s empatií a získáním důvěry. Informanti I4 a I5 k individuálnímu přístupu využívají i modelové situace a jejich nácvik.

Kategorie č. 6 Prevence recidivy

Vzhledem k dlouhodobé a vysoké míře recidivy v českých věznicích je prevence recidivy klíčová u odsouzených jedinců. Schéma č. 5 poukazuje na to, jaké možnosti má sociální pracovník v oblasti prevence recidivy včetně toho, jaké jsou další možnosti, které mohou vést k prevenci recidivy vězňů.

Schéma č. 5 Prevence recidivy

Zdroj: Vlastní výzkum, 2023

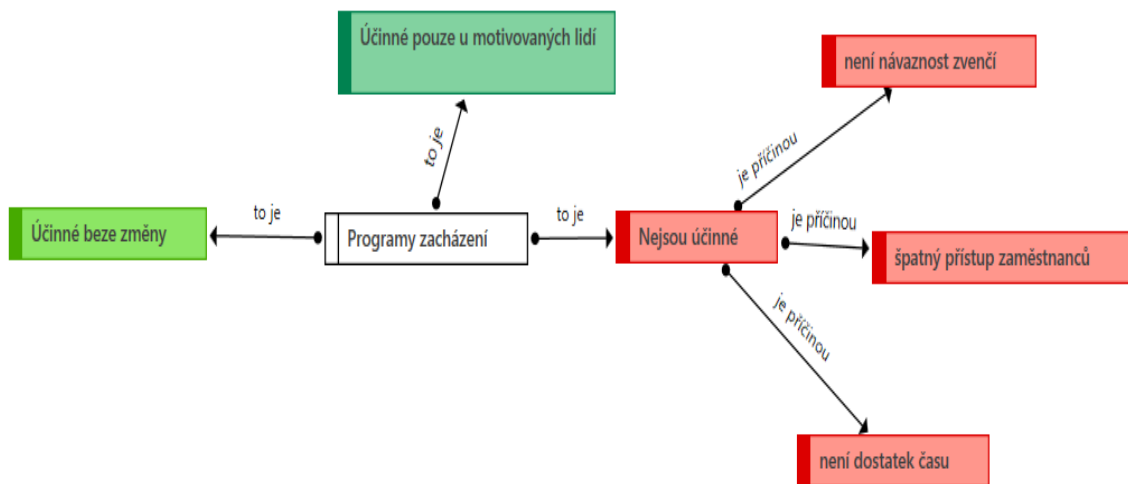
Z hlediska možností v rámci prevence recidivy se všichni informanti shodli, že účinné zajištění prevence recidivy spočívá v zajištění návaznosti spolupráce na neziskový sektor, sociální služby, mentory, sociální kurátory, církve a celkové zajištění postpenitenciární péče, což nemají zcela ve své moci jen sociální pracovníci ve vězeňství. I3 uvádí: „*No, tady máme minimální možnosti, protože ta prevence recidivy je hlavně o tom, jak s nima pracují sociální kurátoři, pokud ten člověk je motivovaný a využívá jejich práci a během výkonu se na sobě snaží pracovat, tak je tam nějaká šance. Ta prevence recidivy vychází hlavně z těch organizací a stojí na postpenitenciární péči. Ale ta návaznost je kámen úrazu, protože jim tady nemáme co nabídnout. V celém karlovarském kraji prostě není návaznost, tady není absolutně nic, špatná dostupnost.*“ I4 sděluje: „*Nějaké možnosti tam jsou, jako třeba přihlížení ke kriminogenním faktorům v rámci recidivy, ale jinak se všechno odvíjí od postpenitenciární péče. My ještě můžeme pracovat s tou motivací, aby odsouzený vedl po propuštění řádný život, ale musí ten jedinec sám chtít, což je někdy opravdu těžký.*“ I5 k návaznosti na spolupráci uvádí: „*Dobré je, když odsouzenému zajistíme sociálního kurátora, nebo třeba i mentora z nějaké neziskovky se kterým po propuštění bude pracovat v oblasti nezaměstnanosti a třeba i zadluženosti, to jsou totiž nejčastější příčiny recidivy.*“

V rámci motivace při práci s prevencí recidivy I1 uvedl: „*Je také důležité udržovat kontakty s rodinou a blízkým okolím, protože se může stát, že bude pociťovat odpovědnost vůči těmto lidem a už se sem nebude chtít vrátit a začne na sobě pracovat.*“ Dle I2 se u drogově závislých odsouzených v rámci prevence recidivy pracuje na motivaci v poradnách drogové prevence, kde jsou odsouzení vedeni k absolvování doléčovacího centra či navštěvování terapeutických komunit.

Kategorie č. 7 Účinnost Programů zacházení

Tato kategorie se zaměřuje na názory informantů, jak hodnotí účinnost programů zacházení.

Schéma č. 6 Programy zacházení

Zdroj: Vlastní výzkum, 2023

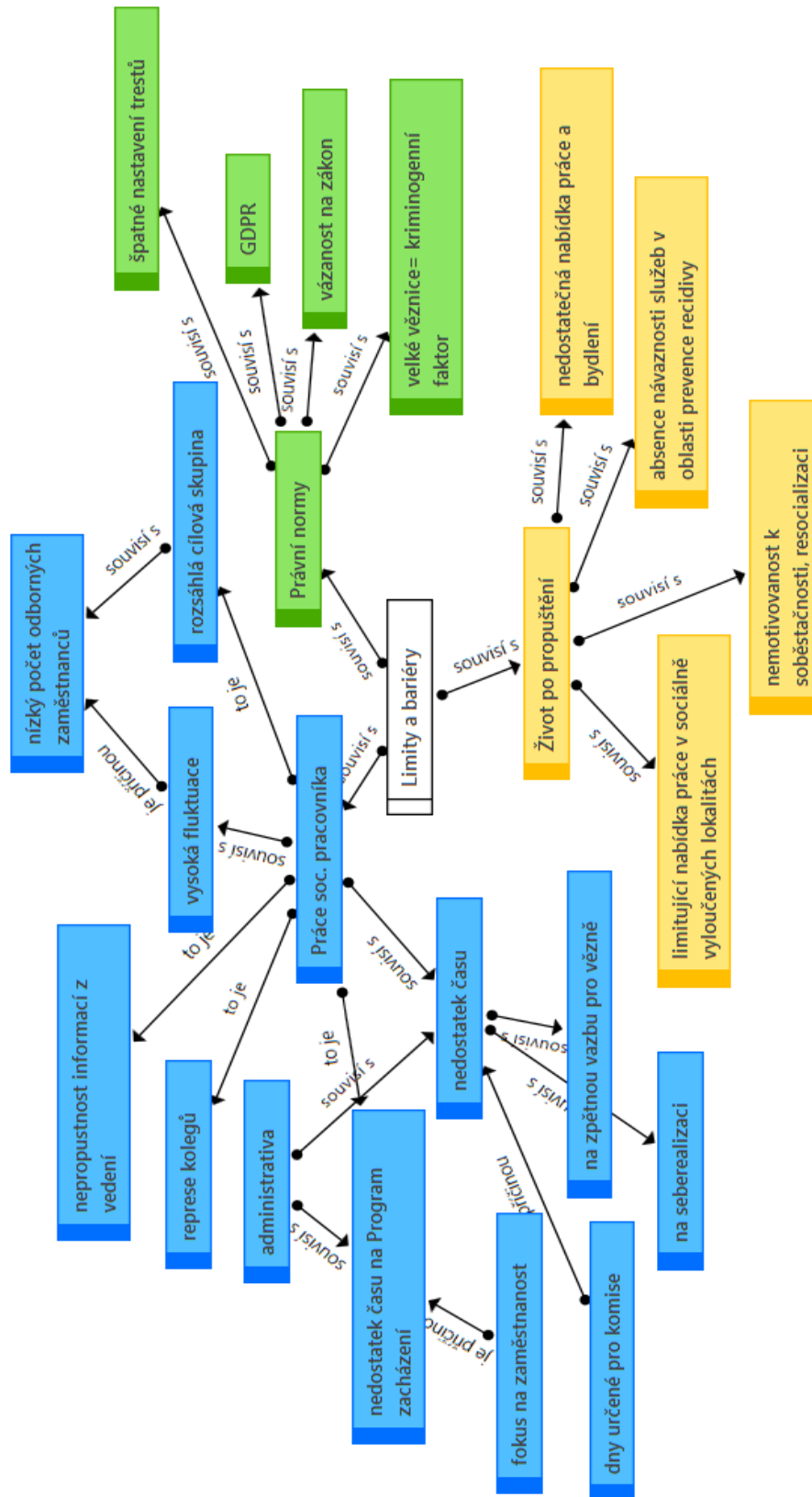
Názory na účinnost programů zacházení se u informantů odlišují. Dle I2 jsou programy zacházení účinné, I2 uvádí: „*Myslím, že programy jsou účinné a dobře postavené v rámci zacházení s klientem. Nevím, co by se jiného mělo změnit, konkrétně mě nic nenapadá.*“ I4 pozitivně hodnotí širokou nabídku programů zacházení, které jsou dle jeho slov dobře postavené, ale následně dodává: „*Za mě je tam problém ten, že tam není jasně daná povinnost a odsouzený dostane jen minimální program zacházení, kde*

je ten základ aktivit minimální. Takže vše se odvíjí od toho, jak oni na sobě chtějí pracovat a pokud nechtějí, tak naše snaha je marná. V případě, že to ten odsouzený dobře uchopí, mohou mu ty programy a aktivity pomoci a nějak ho nastartovat ke změně.“ Dle I3 jsou neúčinné, a to z důvodů nedostatečně zajištěné návaznosti spolupráce v rámci postpenitenciární péče a celkovém přístupu zaměstnanců. I3 sděluje: „Kdyby byly efektivní a účinný, tak nemáme 70 % recidivu, to je jedna věc. Druhá věc je, že ty programy nemají dostatečně zajištěnou návaznost venku. Ono je to i o přístupu těch zaměstnanců, měli by se snažit, aby se ta efektivita prohlubovala.“ I5 se shoduje s informantem I3, taktéž poukazuje na vysokou míru recidivy, vysoké počty odsouzených, nedostupnost návazné péče, dodává: „To nebude problém jenom v těch programech zacházení, ale celkového systému a samotném přístupu odsouzených. Oni vás tady přesvědčují o tom, jak si vše uvědomili, co dělali špatně, jak se chtějí změnit, ale po propuštění je ta realita toho uvědomění a motivace úplně jiná. S tím i souvisí návaznost té péče po propuštění, kolikrát ani není co nabídnout a ta dostupnost je špatná. Takže když to shrnu, tak programy zacházení by mohly být účinnější, kdyby se celý systém překopal.“ Dle I1 je problém v rámci programů zacházení v nedostatku času, I1 sděluje: „Nicméně nyní je fokus na zaměstnanost, na úkor aktivit a programů, adekvátně by se měly tyto dvě oblasti podělit, aby odsouzení měli prostor na zaměstnání, i na plnění programu zacházení.“

Kategorie č. 8. Limity a bariéry pomoci a podpory

Limity a bariéry v kontextu práce sociálního pracovníka a dalších faktorů, které mohou zapříčinit demotivaci vězňů znázorňuje Schéma č. 7. Jednotlivé limity a bariéry jsou rozděleny do 3 oblastí: Oblast práce sociálního pracovníka, právní normy, život po propuštění.

Schéma č. 7 Limity a bariéry

Zdroj: Vlastní výzkum, 2023

Oblast práce sociálního pracovníka

Z oblasti práce sociálního pracovníka jsou zde limity a bariéry dle I1 ve vysoké fluktuaci, I1 uvádí: *„Neustále se něco mění a je toho na jednoho hodně, a my se na to pořád musíme zaměřovat a pracovat s tím, někdy je to docela na hlavu a bere nám to čas, který bychom mohly využít i někde jinde, třeba jako v přímé práci s klientem.“* Na čemž se shodují i I2, I4 a I5, kteří k tomuto dodávají, že s vysokou fluktuací souvisí i nízký počet odborných zaměstnanců na rozsáhlou cílovou skupinu se kterou musí pracovat. Dle I2 se nejedná pouze o odsouzené, ale sociální pracovník musí pracovat s matkami samoživitelkami, dětmi, osobami závislými, jak na drogách, ta i na alkoholu a tento rozsah cílových skupin je náročný pro pouze jednoho pracovníka. Dále I1, I4 a I5 v rámci limitů a bariér poukazují především na nedostatek času na přímou práci s odsouzenými, zpětnou vazbu pro vězně, seberealizaci a na programy zacházení z hlediska obsáhlé administrativy, účasti na komisích a primárního záměru na zaměstnanost na úkor programů zacházení. I1 sděluje: *„Nicméně nyní je fokus na zaměstnanost, na úkor aktivit a programů, adekvátně by se měly tyto dvě oblasti podělit, aby odsouzení měli prostor na zaměstnání, i na plnění programu zacházení. Snížení administrativy by ulevilo odborným zaměstnancům a mohli by se více věnovat přímé práci a taky by se mohl snížit počet odsouzených na jednoho odborného pracovníka.“* I3, jako jediný zmiňuje nedostupnost informací od vedení, která ovlivňuje práci sociálních pracovníků, I3 sděluje: *„Jo, určitě je to nedostupnost informací v rámci komunikace od shora směrem dolů a zvenku k nám.. z pracovních schůzek se leccos k nám nedostane, prostě to nepostoupí dál a potom jsou to takový bloky v komunikaci, který brzdí tu naši práci, a to mi strašně vadí.“* Dále dle I2 v rámci kolegiality je limitem pro úspěšnost práce s odsouzenými represe. I2 uvádí: *„neporozumění kolegů, kteří tvoří uniformy, nevnímají pomoc, podporu jedince, ale spíše se řídí represí.“*

Oblast Právní normy

V rámci oblasti právních norem I3 poukazuje na bariéru ve špatném nastavení trestů, které neplní u některých jedinců svůj účel, a tím neustále narůstá počet odsouzených a recidivistů, za které stát odvádí vysoké poplatky. I3 sděluje: *„My máme celkově blběj trestní zákoník jo, tady je třeba 10 % neplatičů výživného ale to jsou chlapi, který když*

zavřete, tak ten trest je stejně nezmění, buď' nemaj práci nebo je ta práce tak blbě placená, že posílaj pár stovek a nejsou tím pádem schopni to plnit jo. A my je propustíme a co se změnilo tím výkonem trestu? A pak jsou lidi, který se zavíraj a nejsou vůbec prostě nebezpečný, to jsou třeba recidivisti, který jdou do krámu něco malýho tam ukradnou a dostanou za to rok a půl a pro ten stát je to drahý. Kdyby se to řešilo, že si tam jeden den v tom krámě odpracuje nebo něco, tak je to jako daleko účinnější řešení, ale za rok a půl, když nás tady za den stojí 1500 Kč a on ani takovou škodu zdaleka nezpůsobil, takže to jsou občas takový krávovin, co nám sem posílaj. Myslím, že by se mnoho takových případů dalo řešit nějakou alternativou. U těch, co jsou ve výkonu motivovaný a jsou propuštěni na podmínku, kterou pak poruší za nějakou blbost, tak si jdou sednou třeba na 4 až 5 let, a to je strašně dlouho a stojí to strašně peníze.“ Dále I3 zmiňuje i vázanost na zákon, která často omezuje integraci odsouzeného jedince, který se nachází na konci trestu odnětí svobody, I3 sděluje: „*no a bariéra může být i to, že my musíme pořád pracovat v rámci zákona, nemůžu tady slibovat hory doly odsouzeným, když mají nějaká omezení nebo třeba zákaz vstupu do hlavního města Praha a on se tam chce třeba po propuštění vracet, protože tam má rodinu, ale je tam ten zákaz od soudu, tak se s tím nějak snažíme pracovat třeba přes advokáty, aby se to omezilo nebo nahradilo nějak jinak no.“* Další bariérou v této oblasti je dle I2 ochrana fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů, dále GDPR (General Data Protection Regulation), jelikož dle slov informanta komplikuje mnoho věcí, které by se jednoduše a rychle daly vyřešit telefonicky či emailem. Dále I2 zmiňuje jako bariéru systém velkých věznic, které považuje za kriminogenní faktor z hlediska nadměrného počtu odsouzených na jednotlivých odděleních, na čemž se shoduje i I1, který uvádí, že má na starosti 150 odsouzených.

Oblast života po propuštění

Z hlediska oblasti života po propuštění odsouzených jedinců z výkonu trestu odnětí svobody, jsou zde limity a bariéry v nedostatečné nabídce práce a bydlení a absence návaznosti služeb v oblasti prevence recidivy, na čemž se shodují I2, I3, I4 a I5. I4 sděluje, že tyto bariéry a limity jsou právě nejčastějšími příčinami recidivy. I3 k tomuto uvádí i limitující nabídku práce v sociálně vyloučených lokalitách, I3 sděluje: „*takový ty ze sociálně vyloučených lokalit, tak tam je to fakt marný. Nemáme*

jim co nabídnout, protože se vrací do toho svého sociálního prostředí.“ Il uvádí v rámci limitů a bariér nemotivovanost k soběstačnosti a resocializaci ze strany odsouzených z hlediska nedostatečného času na přímou práci s odsouzenými.

11 Diskuze

Role sociální práce ve vězeňství je klíčová a nesmírně důležitá pro dosažení cílů moderní vězeňské rehabilitace a resocializace odsouzených osob. Sociální pracovníci ve věznicích mají za úkol poskytovat komplexní podporu a péči odsouzeným jedincům, aby se připravili na návrat do společnosti po skončení trestu odnětí svobody.

Stárek a Víšek (2022) uvádějí, že legislativní úprava vnější diferenciaci věznic v České republice od roku 2017 vyplývá především z nutnosti vytvořit rámec pro rehabilitaci vězňů. Primárním cílem je zajistit podmínky, které podporují resocializaci a eliminaci recidivy. Dle ukazatelů Vězeňské služby České republiky (2023) se recidiva pohybuje, kolem 50 %, přičemž míra penologické recidivy v ČR je obdobná, jako v evropských zemích, například v Norsku a Anglii. Velkým problémem však je, jak uvádí I3, že prevence recidivy závisí na návaznosti spolupráce s neziskovými organizacemi, sociálními službami, sociálními kurátory a odvíjí se od postpenitenciární péče. Nezáleží tedy na práci samotného sociálního pracovníka, který s odsouzenými přímo pracuje ve věznici, ale je závislá a odvíjí se od externího pracovníka. To zcela nekoresponduje s Koncepcí vězeňství do roku 2025, která vymezuje, že příprava na propuštění odsouzeného musí začít již dnem nástupu. Uvarov (2021) uvádí, že sociální práce s odsouzenými je jedním z důležitých prostředků jejich nápravy, s čímž se shoduje taktéž Mátel (2019). Roy (2018) uvádí, že sociální pracovníci hrají klíčovou roli v administrativních a praktických pozicích, přičemž dle Sociální pracovník ve věznici (2020) je úkolem sociálního pracovníka poskytovat sociální a sociálně-právní podporu a taktéž síťování, načež I2 informuje o tom, že v rámci průběhu spolupráce navazuje prostřednictvím odsouzeného kontakty s primární rodinou, blízkými osobami a taktéž navazuje spolupráci s neziskovými organizacemi. Dle výpovědi informantů se jejich náplň práce dle stanovených kompetencí člení do 3 fází, a to poskytování podpory při nástupu, dále v průběhu výkonu trestu odnětí svobody a v neposlední řadě před ukončením trestu. V některých výpovědích se však informanti neshodují v tom, co je v kompetencích sociálního pracovníka a co je v kompetencích jiných odborníků. Pokud se zaměříme na nástup vězně do VTOS je prioritou provedení mapování a sestavení anamnéz. Na základě toho I3 dodává, že nastavuje individuální doporučení dle identifikovaných potřeb odsouzeného. I2 a I3 dále upozorňují, že důležitou součástí mapování je diagnostika rizik, které by mohly umocnit delikventní a kriminální chování. Jednotlivé faktory

uvádí Raine (2013), Řehoř (2007), Moffitta (1993). S tím také souvisí, že informanti mohou prostřednictvím diagnostiky identifikovat psychické potíže, jako je například sebevražedné chování. Dále informanti často s odsouzenými řeší dluhové poradenství či možnosti dávek sociálního zabezpečení, což může pomoci odsouzeným eliminovat sociální nerovnost, kterou vymezuje Sampson, Laub (1993) či Pratt, Cullen (2005). Před ukončením trestu je nezbytné intenzivně řešit oblast bydlení, dokladů, dluhového poradenství a taktéž otázky ohledně zaměstnání. Oblast zaměstnání je pro vězně velmi problematická, poněvadž jak I3 uvádí, není mnoho nabídek práce a z tohoto důvodu je často pro odsouzené těžké začlenit se do společnosti a taktéž zaplatit náklady na základní životní potřeby, z toho vyplývá, že pokud se sociálnímu pracovníkovi podaří stabilizovat dluhovou problematiku po propuštění může dojít k opětovným ekonomickým obtížím. To je v rozporu se sdělením Vězeňské služby České republiky (2023), která uvádí, že zaměstnávání vězňů hraje klíčovou roli při reintegraci do společnosti, přičemž skrze získávání pracovních dovedností a lepšího vzdělání budou mít možnost lépe se uplatnit na trhu práce po ukončení VTOS a taktéž se sníží pravděpodobnost, že odsouzení budou kvůli osobní realizaci nuceni opakovat trestné činy.

S ukončením trestu, jako jediný I5 zmiňuje, jak důležitá je návaznost na postpenitenciární péči, přičemž I3 uvádí, problematiku návaznosti služeb v rámci postpenitenciární péče. Toto je vnímáno, jako jeden z aspektů bariéry k zajištění rehabilitace vězňů, jelikož jak uvádí Ministerstvo spravedlnosti České republiky (2023), penitenciární péče a postpenitenciární péče musí být úzce propojeny k zajištění reintegrace do společnosti. Zásadní postavení v rámci práce sociálního pracovníka před ukončením trestu odsouzeného je dle informantů I3, I4 a I5 důležitá spolupráce se sociálními kurátory, přičemž jak uvádí Davidová et al. (2010) cílem sociálního kurátora je navázání socioterapeutického vztahu s klientem ve všech fázích trestního řízení včetně jeho ukončení. Cílem tohoto vztahu je cílené působení na osobnost tohoto klienta a posílení či zajištění pozitivní vazby k jeho okolí a výsledkem je zabránění sociální izolace. Dále I3 uvádí, že je velmi důležité navázat spolupráci ohledně shánění bydlení a pracovní pozice, avšak 80 % odsouzených ke sjednaným zaměstnavatelům nenastoupí „*Je to o tom, že tady naslibujou hory doly a skutek utek.*“ Na co se taktéž sociální pracovníci zaměřují jsou kriminogenní faktory, které dle Řehoře (2007) podporují páchaní trestných činů a značně ovlivňují rehabilitaci. V rámci identifikace

kriminogenních faktorů se využívá SARPO na základě jejich výsledků dochází k nastavení programů zacházení. Drahy, Hůrka, Petras (2018) vymezují SARPO, jako nástroj využívaný v penitenciárním systému pro hodnocení kriminogenních rizik a potřeb odsouzených osob ve věznicích. Poskytuje přesný rámec pro provádění vstupního sociálního, pedagogického a psychologického posouzení, které slouží ke kategorizaci odsouzených podle míry rizik a potřeb, a tím umožňuje výběr vhodné intervence. I2 však dodává, že velmi záleží na velikosti dané věznice a jejich oddílů, uvádí, že v malé věznici lze intenzivněji pracovat s odsouzenými s ohledem na kriminogenní faktory vězňů. I3 klade důraz na kriminogenní faktory u prizonizovaného jedince, aby nedocházelo k prohloubení omezených zdrojů v rámci budoucnosti jedince. Kriminogenní faktory je dle I5 dobře rozpoznatelné prostřednictvím psychologického posouzení osobnosti z čehož je dobře čitelná prognóza resocializace a taktéž motivace. Z toho vyplývá, že zohledňování kriminogenních faktorů je důležité v různých kontextech, například v rámci prevence kriminality (omezení faktorů z prostředí ve kterém jedinec žije), právní systém (aby se zabránilo opakování trestných činů v kontextu určení vhodného trestu pro odsouzené), sociální práce (identifikace kriminogenních faktorů mohou hrát roli v chování, oblast vězeňství (zohlednění kriminogenních faktorů pro stanovení programu zacházení). Dalším odvětvím, na které je dbáno je seberealizace odsouzených, která je důležitá pro rozvoj a naplnění potenciálu, dosažení osobních cílů a nalézání smyslu a hodnot v životě. Dle výpovědí informantů je práce sociálních pracovníků odlišná, poněvadž je na toto odvětví minimum času. Dále I2 a I5 seberealizaci přenechávají jiným odborníkům, kteří pracují v rámci programů zacházení. Na rozdíl od tohoto tvrzení na seberealizaci odsouzených pracuje, a to prostřednictvím získávání dovedností k tomu, aby byli soběstační a aby zvládali například komunikaci s pojišťovnou, exekutorem po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody. Dále se I3, jako jediná zmiňuje o tom, že lpí na navázání kontaktu vězně s lékařem, kde jsou využívány extramurální aktivity. Aktivity, které vymezují například Mezník et al. (1995), Nedvědický (2023), jakož to prostředek k vytvoření, udržení a posílení sociálních vazeb odsouzených mimo vězení. O aktivitách, o kterých informuje I3, taktéž sděluje Zhřivalová Raszková (2021), tedy praktické nácviky, které umožní odsouzenému lépe se integrovat do každodenního života mimo věznici. Aktivity, které umocňují seberealizaci odsouzených jsou nabízeny dle volby. Mezi nejvíce využívané programy jsou Alternativa, Pardon a 3Z, které jsou zaměřené na motivaci ke změně životního stylu a řešení možných obtíží,

kteře mohou odsouzení po výkonu trestu odnětí svobody zažit (např. osvojení komunikačních dovedností, řešení zátěžových situací). Na druhou stranu I1 a I4 poskytují především programy právního povědomí a finanční gramotnosti. I1, I2 a I5 na seberealizaci s odsouzenými nepracují. Resocializace u odsouzených představuje proces, během kterého jsou odsouzení jedinci podporováni a připravováni prostřednictvím programů na návrat do společnosti a cílem resocializace je změnit jejich chování, postoj a aby byli plnohodnotnými a prospěšnými členy společnosti. Jak uvádí Giddens (1999) prostřednictvím resocializace dochází k přijetí nových, odlišných hodnot (Giddens Pokud to shrneme, resocializace zahrnuje řadu opatření a programů, které se zaměřují na získávání dovedností a vzdělání pro budoucí zaměstnání, práci a zaměstnatelnost k osvojení pracovních návyků, psychosociální podporu a řešení konfliktních situací, respektování lidských práv, příprava na návrat do společnosti včetně hledání zaměstnání, bydlení a obnovy sociálních vazeb. Dle informantů je resocializace odsouzených důležitá a nepostradatelným krokem k resocializaci odsouzeného je motivace ze strany sociálního pracovníka. Cílem této motivace je dle I3, I4 a I5 prohlubování společenských norem, přijetí zodpovědnosti za trestný čin a hledání smyslu života po propuštění. Na druhé straně musíme vnímat fakt, že motivovat odsouzené může být pro sociálního pracovníka nelehkou výzvou, jelikož, jak uvádí I3 hledat motivaci u odsouzených je velmi složité, protože mnoho z nich si prošlo soudem nařazenou ochrannou léčbou a již ví, co pracovníkovi říct, přičemž je důležité zmínit, že pokud není odsouzený motivován či pokud pomoc odmítá resocializace není možná. I2 a I4 uvádí příklad dobré praxe v návaznosti spolupráce s neziskovým sektorem, církví, doléčovacemi centry a komunitami, které zajišťují úspěšnou resocializaci. Taktéž I4 zmiňuje, že je resocializace možná pouze u motivovaných jedinců a vhodné volby programu zacházení, konkrétně pro oblast protidrogových služeb a následné péče. Pro tuto oblast se informanti shodují na tom, že nejvíce využívané programy jsou Program VIT, Pappaprogram, který je určen pro otce, dále jsou využívané program VZOR, PP a již zmiňovaný program 3Z, který je informanty využitelný pro oblast seberealizace. Dle Vězeňské služby České republiky (2023) výčet programů s odsouzenými upravuje vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 345/1999 Sb., jedná se o pracovní aktivity, vzdělávací aktivity, speciálně výchovné aktivity, zájmové aktivity a programy pro oblast utváření vnějších vztahů. Taktéž prevence recidivy u vězňů je klíčovým aspektem vězeňského systému a resocializace odsouzených. Vichlenda, Křeček (2011) vymezují, že prevence recidivy je

postpenitenciární péče a dále Válková, Kuchta et al. (2012) vymezují, že prevence kriminální recidivy se zaměřuje na působení kriminogenních faktorů a eliminaci podnětů, které mohou ovlivnit pachatele trestných činů k páchání trestné činnosti. Z hlediska možností, které sociální pracovníci ve věznici mají jsou v oblasti prevence recidivy mizivá. Dle informací vyplývá, že účinné zajištění prevence recidivy spočívá v návaznosti na neziskový sektor, mentory, sociální kurátory, přičemž návaznost je dle I3 kamenem úrazu. Jediné, co sociální práci pro prevenci recidivy mohou uskutečnit je motivovat odsouzené k vedení řádného života, avšak tam je nezbytné, aby jedinec sám chtěl, což je dle informantů někdy opravdu těžké. Dále I5 sděluje, že je velmi důležité zaměřit se na příčiny recidivy na kterých bude odsouzený pracovat se zajištěným sociálním kurátorem, např. v oblasti nezaměstnanosti či oddlužení. Významným aspektem v rámci motivace je udržení kontaktu s rodinou a vzbuzení pocitu odpovědnosti. S tím koresponduje tvrzení, které je vymezeno ve Strategickém dokumentu Koncepce rozvoje probace a mediace do roku 2025, kde jedním z cílů je snížení recidivy. Již byla zmíněná důležitost propojení penitenciární a postpenitenciární péče, v tomto případě se jedná o zprostředkování a vytvoření sociálních sítí a zdrojů, které může odsouzený po propuštění plnohodnotně využívat, o čemž informuje i Zhřivalová a Raszková (2021). Již v oblasti seberealizace, resocializace byly zmíněny programy zacházení. Co se týká účinnosti těchto programů, informanti přinášejí rozličné názory. Vyhodnocení programů zacházení, tedy jejich účinnost upravuje Vyhláška ministerstva spravedlnosti č.345/1999 Sb., a to v intervalech v rozmezí jednoho měsíce až šest měsíců. Spíše jsou programy zacházení vnímány jako neúčinné, pouze v jednom případě jsou účinné beze změny. Hlavním cílem těchto programů je dle Zhřivalové a Raszkové (2021) eliminace kriminogenních rizik odsouzených a snižování rizika recidivy. Avšak dle informací od informantů programy zacházení ke snižování rizik recidivy nejsou využívány. K čemu však programy zacházení sociální pracovníci využívají je oblast seberealizace, resocializace, přičemž Vězeňská služba České republiky (2023) uvádí, že programy zacházení a jejich míra je dobrovolná, tzn., že pokud si odsouzený nezvolí žádnou možnost programu, automaticky je stanoven minimální program zacházení, kde jde převážně o pracovní aktivity k zajištění chodu věznice. Velkou výhodou dle I4 je široká nabídka programů zacházení, avšak I4 zmiňuje již, co uvádí vězeňská služba České republiky (2023), že programy jsou dobrovolné, což vidí za velký problém, záleží tedy na tom, do jaké míry odsouzený přijme možnost podpory a možnou změnu.

I3 jasně definuje programy zacházení za neúčinné, a to primárně z důvodu nedostatečné postpenitenciární péče, přičemž uvádí: „*Kdyby byly efektivní a účinný, tak nemáme 70 % recidivu.*“ Další bariéry k účinnosti programu zacházení jsou přístup zaměstnanců, přístup odsouzených a nastavení systému vězeňství. Dále I1 informuje o tom, že na efektivní podporu prostřednictvím programu zacházení není časová dotace, poněvadž je velký důraz na oblast zaměstnanosti na úkor právě těchto programů. S poskytováním účinné podpory a pomoci odsouzených byly shledány limity a bariéry, které mohou znesnadnit práci sociálních pracovníků a taktéž poskytovat neefektivní podporu k odsouzeným. Tyto limity byly vymezeny do třech oblastí, konkrétně oblast sociálního pracovníka, kde je výrazná administrativní zátěž, která eliminuje prostor pro individuální pomoc odsouzeným, což potvrzují Zhřivalová a Raszková (2021). Další bariéru vymezuje I3, a to v nedostupnosti informací ze strany vedení. V neposlední řadě je sdělována dle I2 i represe ze strany kolegů. Další oblastí limitů a bariér je nastavení právních norem, konkrétně v nastavení trestů, které nejsou efektivní v kontextu recidivy. Důležité zjištění přináší I2, kde v rámci systému velkých věznic považuje za významný kriminogenní faktor velikost věznic a počet odsouzených. Z hlediska života po propuštění jsou bariéry vnímány hlavně u odsouzených ze sociálně vyloučených lokalit, kteří se po propuštění vracejí do stejného prostředí, taktéž je zmiňována nedostatečná nabídka práce, bydlení a návaznost služeb.

12 Závěr

Diplomová práce zaměřená na specifika sociální práce ve vězeňství a roli sociálních pracovníků v tomto prostředí. Bylo prokázáno, že vězeňské zařízení představuje specifické sociální prostředí s unikátními výzvami a problémy, které vyžadují odborné a citlivé přístupy ze strany sociálních pracovníků. Jedním z klíčových aspektů této práce, bylo rozpoznání důležitosti sociální práce ve vězeňství, jako nástroje pro podporu a posilování sociálního začleňování a resocializace odsouzených. Sociální pracovníci hrají klíčovou roli při poskytování individuální podpory a pomoci vězňům v procesu přizpůsobení se novému prostředí, řešení osobních problémů a rozvoje dovedností potřebných pro úspěšnou reintegraci do společnosti po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody. Během výzkumu byly identifikovány i některé výzvy, jímž sociální pracovníci ve vězeňství čelí. Mezi tyto výzvy patří přetíženost pracovníků, represe od spolupracovníků, nedostatek času na programy zacházení a nedostatek informací ze strany vedení. Další výraznou bariérou ve vztahu podpory vězňů byly identifikovány především potřeby motivace a nastavení systému vězeňství v kontextu velikosti věznic, který je vnímán, jako kriminogenní faktor a taktéž nastavení trestů, které převážně neplní svůj účel a podněcují odsouzené k opětovné recidivě, a tak dochází k finančnímu zatížení státu.

Cílem práce bylo zjistit, jak je realizována sociální práce ve věznicích z pohledu sociálních pracovníků a dále zjistit, jaké postupy, metody a techniky využívá sociální pracovník v rámci programů zacházení se svěřenými osobami. Práce sociálních pracovníků ve vězeňství se orientuje na podporu a pomoc od nástupu do VTOS až po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody. Důležitost a potenciál sociální práce ve vězeňství je zaměřená na intervence prostřednictvím programů zacházení, které jsou zaměřeny, jak na pracovní aktivity, vzdělávací aktivity, zájmové aktivity a extramurální aktivity, jejichž cílem je seberealizace a resocializace odsouzených. Co se týká prevence recidivy sociální pracovníci v této oblasti poskytují jen částečnou podporu, poněvadž hlavními aktéry jsou sociální kurátoři v místě bydliště odsouzeného. Cílem sociálních pracovníků je tedy navázání spolupráce mezi odsouzeným a sociálním kurátorem, popřípadě návaznými službami v rámci postpenitenciární péče. Využívané přístupy, metody a techniky jsou především individuální a skupinové zacházení, dále sociální práce s rodinou s využitím motivačních rozhovorů a nácviky dovedností, které odsouzenému po propuštění

z VTOS umožní začlenit se do každodenního života a společnosti. Efektivní intervence sociálních pracovníků může přispět k posílení resocializačních programů a zlepšení celkového duševního zdraví a kvality života vězňů. Je zapotřebí zdůraznit, že sociální práce ve vězeňství je nezbytnou součástí spravedlivého a humánního trestního systému. Spolupráce mezi vězeňskými institucemi, sociálními pracovníky, psychologickými a zdravotnickými odborníky je klíček k úspěšnému dosažení cílů resocializace a podpory vězňů v jejich návratu do společnosti.

Věřím, že výsledky této práce poskytnou cenné poznatky a podněty pro další výzkum a rozvoj sociální práce ve vězeňství, která může přispět k vytváření spravedlivější a bezpečnější společnosti. V rámci práce došlo k zodpovězení na stanovené výzkumné otázky a dosažení stanovených cílů. Bohužel velkým omezením této práce je nízký počet informantů, kteří byli ochotni na výzkumné části spolupracovat. Jde tedy o výčet informací jen z některých věznic v České republice.

13 Seznam použitých zdrojů

1. BĚLÍK, V., SVOBODA HOFERKOVÁ, S., KRAUS, B., 2017. *Slovník sociální patologie*. Praha: Grada. 120 s. ISBN 978-80-271-0599-1.
2. BIEDERMANOVÁ, E., PETRAS, M., 2011. *Možnosti a problémy resocializace vězňů, účinnost programu zacházení*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci. 98 s. ISBN 978-80-7338-115-8.
3. BLAŽEK, P., FISCHER, S., ŠKODA, J., 2019. *Delikvence: Analýza produktů činnosti delikventní subkultury jako diagnostický a resocializační nástroj*. Praha: Grada. 160 s. ISBN 978-80-271-2013-0.
4. CULLEN, T.F., WILCOX, P., 2015. *The Oxford Handbook of Criminological Theory*. London: Oxford University Press. 756 s. ISBN 978-0190457075.
5. ČERNÍKOVÁ, V., 2008. *Sociální ochrana: terciární prevence, její možnosti a limity*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk. 256 s. ISBN 978-80-7380-138-0.
6. ČERNÍKOVÁ, V., FIRSTOVÁ, J., 2016. *Postpenitenciární péče-aktuální otázky*. Hodonín: Evropský ústav práva soudního inženýrství. 121 s. ISBN 978-80-906601-0-6.
7. DAVIDOVÁ, I. et al., 2010. *Metodická příručka pro sociální kurátory*. Ostrava: Ostravská Univerzita, Fakulta sociálních studií.
8. DRAHÝ, F., HŮRKA, J., PETRAS, M., 2018. *SARPO-Charakteristiky odsouzených v českých věznicích*. Praha: Vězeňská služba České republiky. ISBN 978-80-270-5197-7.
9. European Crime Prevention Network, © 2023. [online]. EUCPN. [cit. 2023-03-10]. Dostupné z: <https://www.eucpn.org/>
10. FARRINGTON, D., LOEBER, R., 2000. Some benefits of dichotomization in psychiatric and criminological research. *Criminal Behaviour and Mental Health*. 10(2), 100-122. DOI: <https://doi.org/10.1002/cbm.349>
11. FISCHER, S., ŠKODA, J., 2014. *Sociální patologie: závažné sociálně patologické jevy, příčiny, prevence, možnosti řešení*. 2. vydání. Praha: Grada. 232 s. ISBN 978-80-247-5046-0.
12. *Forensic social work*, © 2020. [online]. Middletown: National Organization of Social Work. [cit. 2023-3-27]. Dostupné z: http://www.nofsw.org/html/forensic_social_work.html.

13. *Generální ředitelství Vězeňské služby České republiky*, © 2023. [online]. VSČR. [cit. 2023-03-15]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/informacni-servis/ke-stazeni/ceske-vezenstvi/>
14. GIDDENS, A., 1999. *Sociologie*. Praha: Argo. ISBN 80-7203-124-4.
15. HÁLA, J., 2006. *Úvod do teorie a praxe vězeňství*. 2. vydání. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií. 184 s. ISBN 80-86708-30-6.
16. *Highest to Lowest-Prison Population Rate*, 2021. [online]. World Prison Brief. [cit. 2023-02-23]. Dostupné z: https://www.prisonstudies.org/highest-to-lowest/prison-population-rate?field_region_taxonomy_tid=14
17. JIŘIČKA, V., 2020. Psychologické aspekty resocializace odsouzených. In: BOUKALOVÁ, H., et al. *Kapitoly z forenzní psychologie*. Praha: Karolinum, s. 327-342. ISBN 978-80-246-4461-5.
18. *Justiční akademie*, © 2022. [online]. Základní informace o projektu. [cit. 2023-3-30]. Dostupné z: [https://www.jacz.cz/images/Projekt_Zlepseni_pristupu_zranitelných_skupin_osob_ke_spravedlnosti.pdf](https://www.jacz.cz/images/Projekt_Zlepseni_pristupu_zranitelných_skupin_osob_ke_spravedlnosti/Zlepseni_pristupu_zranitelných_skupin_osob_ke_spravedlnosti.pdf)
19. KALVODOVÁ, V., 2012. *Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody: Komentář*. Praha: Wolters Kluwer. 227 s. ISBN 978-80-7357-706-3.
20. KLEPÁČKOVÁ, O., KREJČÍ, Z., ČERNÁ, M., 2022. *Sociální práce na příkladech z praxe*. Praha: Grada. 136 s. ISBN 978-80-271-3074-0.
21. KLINGELE, C., 2019. Measuring Change: From Rates of Recidivism to Markers of Desistance. *Journal of Criminal Law and Criminology*. 4(109), 769-817. ISSN 0091-4169.
22. *Kodex profesní etiky zaměstnance a příslušníka vězeňské služby České republiky*, 2018. [online]. VSČR. [cit. 2023-6-20]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/media/organizacni-jednotky/generalni-reditelstvi/ostatni/protikorupcni-opatreni/kodex-profesni-etiky-zamestnance-a-prislusnika-vs-cr-2018.pdf>
23. *Koncepce rozvoje probace a mediace do roku 2025*. [online]. Probační a mediální služba České republiky. [cit. 2023-04-05]. Dostupné z: https://justice.cz/documents/12681/762397/2017_Koncepce_PM_do_roku_2025.pdf/bd17324b-f3b7-4689-9418-760a03f92116

24. *Koncepce vězeňství do roku 2025*. [online]. VŠČR. [cit. 2023-2-21]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/media/organizacni-jednotky/generalni-reditelstvi/ostatni/koncepce-vezenstvi.pdf>
25. KRATOCHVÍL, V., 2009. *Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Obecná část*. Brno: C.H. Beck. 840 s. ISBN 978-80-7400-042-3.
26. KVĚTENSKÁ, D., 2015. Forezní sociální práce a možnosti jejího uplatnění. *Listy sociální práce*. 3(3), 19. ISSN 2336-2332.
27. LEBEL, T. P., BURNETT, R., MARUNA, S., BUSHWAY, S., 2008. The „Chicken and Egg“ of Subjective and Social Factors in Desistance from Crime. *European Journal of Criminology*. 5(2), 131-159. DOI: <https://doi.org/10.1177/1477370807087640>
28. MAGUIRE, M., RAYNOR, P., 2006. How the resettlement of prisoners promotes desistance from crime: Or does it? *Criminology and Criminal Justice*. London: Thousand Oaks and New Delhi. 6(1), 19-38. ISSN 1748-8958. DOI: 10.1177/1748895806060666.
29. MAREŠOVÁ, A. et al., 2011. *Kriminální recidiva a recidivisté: (charakteristika, projevy, možnosti trestní justice)*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci. 303 s. ISBN 978-80-7338-119-6.
30. MAŘÁDEK, V., 2005. *Vězeňství*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Pedagogická fakulta. 203 s. ISBN 80-7368-002-5.
31. MASCHI, T., LEIBOWITZ, G., 2017. *Forensic Social Work: Psychosocial and Legal Issues Across Diverse Populations and Settings*. 2. vydání. New York: Springer Publishing Company. 560 s. ISBN 9780826120663.
32. MÁTEL, A., 2019. *Teorie sociální práce I*. Praha: Grada. 208 s. ISBN 978-80-271-2825-9.
33. MATOUŠEK, O., 2020. Sociální pracovník/pracovnice ve vězeňství. In: BAJCURA, L., et al. *Sociální práce ve vězeňství*. Stráž pod Ralskem: Akademie VS, s. 41-43. ISBN 978-80-907836-2-1.
34. MCLAUGHLIN, E., MUNCIE, J., 2020. *The Sage Dictionary of Criminology*. 4. vydání. California: SAGE Publications. 608 s. ISBN 978-1526436719.
35. MEZNÍK, J. et al., 1995. *Základy penologie*. Brno: Vydavatelství Masarykovy univerzity. Edice učebnic Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně. 75 s. ISBN 80-210-1248-x.

36. MEZNÍK, J. et al., 1995. *Základy penologie*. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta. ISBN 80-210-1248-X.
37. *Ministerstvo spravedlnosti České republiky*, © 2023. [online]. MŠČR. [cit. 2023-04-05]. Dostupné z: <https://justice.cz/ministerstvo-spravedlnosti1>
38. *Ministerstvo vnitra České republiky*, © 2023. [online]. MVČR. [cit. 2023-04-10]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/informacni-servis.aspx>
39. MOFFIT, T. E., 1993. Adolescence-limited and life-course-persistent antisocial behavior: A developmental taxonomy. *Psychological Review*, 100(4), 674–701. DOI: <https://doi.org/10.1037/0033-295X.100.4.674>
40. NEDVĚDICKÝ, K., © 2023. *Propojení penitenciární a postpenitenciární péče – podmínka fungující trestní politiky*. [online]. Wolters Kluwer. [cit. 2023-04-15]. Dostupné z: https://www.aspi.cz/products/lawText/7/294529/1/2#c_716
41. *Nepodmíněný trest odnětí svobody*, © 2022. [online]. AZ LEGAL. [cit. 2023-3-30]. Dostupné z: <https://azlegal.cz/pravni-slovník/nepodminený-trest-odnětí-svobody/>
42. *Obase.cz*, © 2021. Mapa věznic v ČR. [online]. [cit. 2023-06-10]. Dostupné z: <https://obase.cz/mapav20131600-2/>
43. PIOTROWSKI, Ch., LATHROP, P., 2012. Prison-based educational programs: A Content Analysis of Government Documents. *Education*. 132(3), 683-688. ISSN-0013-1172.
44. PREUSS, O., 2022. *Vše o trestu odnětí svobody* [online]. [cit. 2023-3-26]. Dostupné z: <https://dostupnyadvokat.cz/blog/trest-odnětí-svobody>.
45. *Prevence kriminality v České republice*, © 2023. [online]. Portál Prevence kriminality. [cit. 2023-3-20]. Dostupné z: <https://prevencekriminality.cz/prevence-kriminality/>
46. *Prevence kriminality*, © 2023. [online]. MVČR. [cit. 2023-03-20]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/web-o-nas-prevence-prevence-kriminality.aspx?q=Y2hudW09NA%3d%3d>
47. RAINE, A., 2013. *The Anatomy of Violence: The Biological Roots of Crime*. New York: Pantheon Books. 528 s. ISBN 9780307378842.
48. RICHTER, M., EMPRECHTINGER, J., 2021. Social work in confinement: The spatiality of social work in carceral settings. *Geographica Helvetica*. Gottingem: Copernicus GmbH. 76 (1), 65-73. DOI: <https://doi.org/10.5194/gh-76-65-2021>

49. ROY, S., 2018. Social Work in a Correctional Setting in India. *Asia Pacific Journal of Advanced Business and Social Studies*,4(2). ISSN 2205-6033.
50. ROZUM, J., TOMÁŠEK, J., VLACH, J., HÁKOVÁ, L., 2016. *Efektivita trestní politiky z pohledu recidivy*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci. 110 s. ISBN 978-80-7338-164-6.
51. ŘEHÁČEK, M., 2012. *Informace o realizaci standardizovaných programů zacházení s odsouzenými a o realizaci přípravy odsouzených na propuštění z výkonu trestu odnětí svobody*. [online]. MVČR. [cit. 2023-04-15]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/soubor/informace-o-realizaci-stand-programu-zachazeni-doc.aspx>
52. ŘEHOŘ, J., 2007. *Základy kriminologie*. [online]. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Zdravotně sociální fakulta [cit. 2023-04-12]. Dostupné z: <https://www.zsf.jcu.cz/images/ZSF/fakulta/ustavy/urt/pro-studenty/ochrana-obyvatelestva/zaklady-kriminologie.pdf>
53. SAMPSON, R.J., LAUB, J.H., 1993. Crime in the Making: Pathways and Turning Points Through Life. *Crime & Delinquency*, 39(3), 396–396. DOI: <https://doi.org/10.1177/0011128793039003010>
54. SCHEINOST, M. et al., 2020. *Analýza trendů kriminality v České republice v roce 2019*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci. 237 s. ISBN 978-80-7338-187-5.
55. SCHEINOST, M., 2021. Trestní politika v názorech pracovníků trestní justice. *Trestněprávní revue*. 20(2), 112-119. ISSN 1213-5313.
56. SIEGEL, L. J., 2000. *Criminology*. California: Wadsworth Publishing. 634 s. ISBN 978-0534516963.
57. *Sociální pracovník ve vězeňské službě*, © 2017. [online]. Ministerstvo práce a sociálních věcí. [cit. 2023-5-29]. Dostupné z: <https://nsp.cz/jednotka-prace/socialni-pracovnik-ve-vez>
58. *Sociální pracovník ve věznici*, 2020. [online]. Sociální práce. [cit. 2023-5-29]. Dostupné z: <https://socialniprace.cz/profesiogramy/socialni-pracovnik-ve-veznici/>
59. STÁREK, L., VÍŠEK, J., 2022. The Social Worker as a Full-fledged Member of a Multidisciplinary Cooperation within the Czech Prison System. *Social Welfare: Interdisciplinary Approach*. 12(1), 20-35. ISSN: 2424-3876.
60. *Statistická ročenka 2016: Vězeňské služby České republiky*, 2017. [online]. Správní odbor Generálního ředitelství Vězeňské služby ČR. [cit. 2023-2-21].

- Dostupné z: <https://www.vscr.cz/media/organizacni-jednotky/generalni-reditelstvi/odbor-spravni/statistiky/rocenky/statisticka-rocenka-2016.pdf>
61. *Statistická ročenka 2017: Vězeňské služby České republiky*, 2018 [online]. Správní odbor Generálního ředitelství Vězeňské služby ČR. [cit. 2023-2-21]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/media/organizacni-jednotky/generalni-reditelstvi/odbor-spravni/statistiky/rocenky/statisticka-rocenka-2017.pdf>
62. *Statistická ročenka 2018: Vězeňské služby České republiky*, 2019. [online]. Správní odbor Generálního ředitelství Vězeňské služby ČR. [cit. 2023-2-21]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/media/organizacni-jednotky/generalni-reditelstvi/odbor-spravni/statistiky/rocenky/statisticka-rocenka-2018.pdf>
63. *Statistická ročenka 2018: Vězeňské služby České republiky*, 2019. [online]. Správní odbor Generálního ředitelství Vězeňské služby ČR. [cit. 2023-2-21]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/media/organizacni-jednotky/generalni-reditelstvi/odbor-spravni/statistiky/rocenky/statisticka-rocenka-2018.pdf>
64. *Statistická ročenka 2018: Vězeňské služby České republiky*, 2019. [online]. Správní odbor Generálního ředitelství Vězeňské služby ČR. [cit. 2023-2-21]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/media/organizacni-jednotky/generalni-reditelstvi/odbor-spravni/statistiky/rocenky/statisticka-rocenka-2018.pdf>
65. *Statistická ročenka 2018: Vězeňské služby České republiky*, 2019. [online]. Správní odbor Generálního ředitelství Vězeňské služby ČR. [cit. 2023-2-21]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/media/organizacni-jednotky/generalni-reditelstvi/odbor-spravni/statistiky/rocenky/statisticka-rocenka-2018.pdf>
66. *Strategie prevence kriminality v České republice na léta 2022-2027*, 2022. [online]. Odbor prevence kriminality. [cit. 2023-03-21]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/strategie-prevence-kriminality-v-ceske-republice-na-leta-2022-az-2027.aspx>
67. ŠÁMAL, P., STRYA, J., 2018. *Trestní právo a trestní politika*. [online]. [cit. 2023-2-26]. Dostupné z: <https://www.ceska-justice.cz/2018/11/pavel-samal-jan-strya-trestni-pravo-trestni-politika/>
68. *Teze trestní politiky*, 2021. [online]. Úřad vlády České republiky [cit. 2023-2-26]. Dostupné z: https://www.vlada.cz/assets/ppov/rlp/vybory/Pro_trestni_politiku/Teze-trestni-politiky_1.pdf
69. TOMÁŠEK, J. et al., 2017. *Zaměstnaní jako faktor desistence*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci. 173 s. ISBN 978-80-7338-166-0.

70. UVAROV, I., 2021. Social Work in a Correctional Institution and its Role in the Transformation of the Penitentiary Society. *Sociology*. DOI: 10.24158/spp.2021.9.6.
71. VÁLKOVÁ, H., KUČHTA, I. et al., 2012. *Základy kriminologie a trestní politiky*. Praha: C.H. Beck. ISBN 978-80-7400-429-2.
72. VÁLKOVÁ, H., KUČHTA, J. et al., 2019. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 3. vydání. Praha: C.H. Beck. 349 s. ISBN 978-80-7400-732-3.
73. VANTUCH, P., 2011. *Trestní zákoník s komentářem*. Olomouc: ANAG. 1368 s. ISBN 978-80-7263-677-8.
74. VETEŠKA, J., FISCHER, S., 2020. *Psychologie kriminálního chování: vybrané otázky etiologie, andragogické intervence a resocializace*. Praha: Grada. 208 s. ISBN 978-80-271-0731-5.
75. *Vězeňská duchovenská péče*, © 2021. [online]. VDPČR. [cit. 2023-03-10]. Dostupné z: <https://www.vdpcr.eu/postpenitenciarni-pece/>
76. *Vězeňská služba České republiky*, © 2023. [online]. VSČR. [cit. 2023-3-30]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/sekce/obecny-postup>
77. *Vězeňská služba České republiky*, © 2023. Program zacházení. [online]. VSČR. [cit. 2023-03-10]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/organizacni-jednotky/veznice-valdice/sekce/program-zachazeni>
78. *Vězeňská služba České republiky*, © 2023. Sociální práce ve vězeňství. [online]. VSČR. [cit. 2023-03-15]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/organizacni-jednotky/veznice-nove-sedlo/clanky/detail/socialni-prace-ve-vezenstvi>
79. *Vězeňská služba České republiky*, © 2023. Výhody zaměstnávání odsouzených. [online]. VSČR. [cit. 2023-03-10]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/sekce/vyhody-zamestnavani-odsouzenych>
80. VICHLENDÁ, M., KŘEČEK, I., 2011. *Kriminologie*. Karviná: Střední odborná škola ochrany osob a majetku.
81. *Výroční zpráva za rok 2021*, 2022. [online]. VSČR. [cit. 2023-2-20]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/media/organizacni-jednotky/generalni-reditelstvi/odbor-spravni/uredni-deska/vyrocní-zpravy/vyrocní-zprava-vs-cr-2021.pdf>
82. WALMSLEY, R., 2018. *World Prison Population List*. 12. edition. [online]. World Prison Brief. [cit. 2023-02-07]. Dostupné z: https://www.prisonstudies.org/sites/default/files/resources/downloads/wppl_12.pdf
83. Zákon č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník, 2009. [online]. [cit. 2023-3-26]. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 11, s. 361-365. ISSN 1211-1244.

84. Zákon č. 58/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, 2017. [online]. [cit. 2023-3-26]. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 20, s. 592. ISSN 1211-1244.
85. ZHRŮVALOVÁ, P., RASZKOVÁ, T., 2021. Jak úspěšně začlenit propuštěnou osobu zpět do společnosti? *Listy sociální práce*. 9(25), 6-9. ISSN 2336-2332.

14 Seznam tabulek a schémat

14.1 Seznam tabulek

Tabulka č.1 Přehled nástupů odsouzených do VTOS v letech 2015-2021

Tabulka č.2 Členění jedinců dle počtu již vykonaných trestů odnětí v letech 2018-2021

Tabulka č.3 Sociodemografické údaje o informantech

14.2 Seznam schémat

Schéma č. 1 Práce sociálního pracovníka s odsouzeným ve VTOS

Schéma č. 2 Kriminogenní faktory

Schéma č. 3 Seberealizace

Schéma č. 4 Resocializace

Schéma č. 5 Prevence recidivy

Schéma č. 6 Programy zacházení

Schéma č. 7 Limity a bariéry

15 Seznam zkratk

VTOS – Výkon trestu odnětí svobody

VSČR – Vězeňská služba České republiky

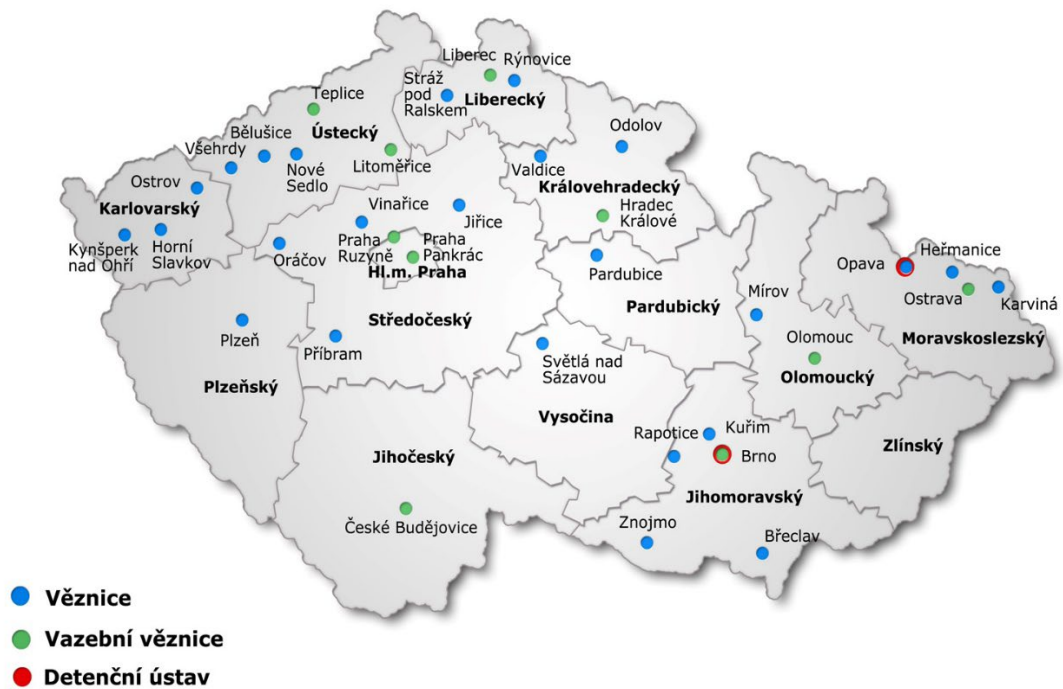
MS – Ministerstvo spravedlnosti

SARPO – Souhrnná Analýza Rizik a Potřeb Odsouzených

16 Přílohy

Příloha č.1 Přehled věznic České republiky

Věznice, vazební věznice a detenční ústavy v ČR

Zdroj: obase.cz, ©2021

Příloha č. 2 Kodex profesní etiky zaměstnance a příslušníka vězeňské služby České republiky

Preambule:

Kodex profesní etiky zaměstnance a příslušníka Vězeňské služby České republiky podporuje zákonnost a žádoucí standardy chování příslušníků ve služebním poměru k Vězeňské službě České republiky a zaměstnanců v pracovněprávním poměru k Vězeňské službě České republiky (dále jen „zaměstnanec Vězeňské služby České republiky“, není-li dále stanoveno jinak) v návaznosti na právní předpisy vztahující se k působnosti Vězeňské služby České republiky. Současně slouží jako informace pro veřejnost o způsobu jednání, které může od zaměstnanců Vězeňské služby České republiky požadovat.

Článek 1

Zaměstnanec Vězeňské služby České republiky vykonává profesi ve shodě s Ústavou České republiky, Listinou základních práva svobod, se zákony a ostatními právními předpisy, s právem Evropské unie, v souladu s doporučeními Evropských vězeňských pravidel, jakož mezinárodními smlouvami, kterými je Česká republika vázána, a zároveň činí vše nezbytné, aby jednal v souladu s ustanoveními Kodexu profesní etiky zaměstnance a příslušníka Vězeňské služby (dále jen „Etický kodex“).

Článek 2

(1) Při plnění úkolů je povinností zaměstnance Vězeňské služby České republiky jednat profesionálně, svědomitě, nestranně a ve vztahu ke všem osobám ctít lidskou důstojnost, zákonnost všech postupů včetně principu rovného zacházení, respektovat a chránit lidská práva.

(2) Zaměstnanec Vězeňské služby České republiky je odpovědný za úroveň profesionálního výkonu své funkce, respektuje v mezích právních předpisů též koncepce, priority a cíle Vězeňské služby České republiky a s tím související vnitřní předpisy a pokyny nadřízených vydané v souladu s tímto Etickým kodexem. Svou práci vykonává na vysoké odborné úrovni, dbá o zvyšování své kvalifikace a odbornosti, při plnění svěřených úkolů postupuje tak, aby Vězeňské službě České republiky nevznikaly

zbytečné náklady. Za kvalitu své práce a za rozvíjení svých odborných znalostí je osobně odpovědný a své vzdělání si studiem průběžně prohlubuje.

Článek 3

(1) Profesní etika zaměstnance Vězeňské služby České republiky je neslučitelná s šířením urážek, pomluv nebo nepodložených obvinění zejména na adresu státního orgánu, územně samosprávného celku jako orgánů veřejné moci, jejich představitelů, jiného zaměstnance, a též protiprávním jednáním na veřejnosti.

(2) Zaměstnanec Vězeňské služby České republiky se chová tak, aby v době výkonu služby a pracovní době nediskreditoval sebe ani nepoškodil důvěryhodnost a vážnost Vězeňské služby České republiky.

(3) Zaměstnanec Vězeňské služby České republiky je při výkonu služby nebo práce vždy vhodně oblečen a upraven tak, aby nesnižoval dobré jméno Vězeňské služby České republiky.

2

Článek 4

Zaměstnanec Vězeňské služby České republiky je vždy zdvořilý, svým jednáním vyazuje tolerantnost, s vyloučením projevů diskriminace na základě pohlaví, rasy, barvy pleti, jazyka, víry a náboženství, politického či jiného smýšlení, národního nebo sociálního původu, příslušnosti k národnostní nebo etnické menšině, majetku, rodu nebo jiného postavení. S osobami, se kterými přichází při plnění svých povinností do kontaktu a s vězněnými osobami jedná korektně, dbá na zvyšování svého právního vědomí zejména v oblasti úcty k lidským právům.

Článek 5

(1) S výkonem pracovní nebo služební činnosti zaměstnance Vězeňské služby České republiky je neslučitelné jakékoliv korupční jednání.

(2) Zaměstnanec Vězeňské služby České republiky nevyžaduje a nesmí přijmout žádné dary nebo jiná zvýhodnění, které by mohly ovlivnit zákonnost a nestrannost výkonu

jeho pracovních nebo služebních povinností a rozhodování. Neposkytuje ani nenabízí nikomu žádnou výhodu spojenou s využitím svého profesního postavení. Jedná tak, aby se při plnění jemu svěřených úkolů nedostal do postavení, ve kterém by byl zavázán nebo se cítil být zavázán oplatit službu či laskavost, která mu byla prokázána.

Článek 6

Zaměstnanec Vězeňské služby České republiky je povinen dodržovat zásady ochrany osobních údajů, zachovávat mlčenlivost o skutečnostech, o kterých se dověděl při výkonu své profese nebo v souvislosti s ní a které mají zůstat utajeny před nepovolanými osobami, či které byly za takové výslovně označeny, pokud ustanovení zákona nevyžaduje jinak.

Článek 7

Zjistí-li zaměstnanec Vězeňské služby České republiky ztrátu, neodpovědné hospodaření s majetkem, podvodné nebo korupční jednání, anebo se oprávněně domnívá, že se na něm vyžaduje, aby jednal způsobem, který je v rozporu s právními předpisy nebo je neetický, oznámí toto bez zbytečného odkladu.

Článek 8

Etický kodex navazuje a rozvíjí povinnosti zaměstnanců Vězeňské služby České republiky vyplývající ze základního pracovněprávního vztahu nebo služebního poměru a jejich nerespektování může být kvalifikováno jako porušení zákoníku práce a pracovního řádu, anebo porušení služební kázně (Vězeňská služba České republiky, © 2023)

Příloha č.3 Otázky k polostrukturovanému rozhovoru

1. Jakým způsobem pracujete s odsouzenými od nástupu do VTOS až po propuštění?
2. Jakým způsobem přihlížíte na kriminogenní faktory u odsouzených jedinců?
3. Jakým způsobem pracujete s odsouzenými ve VTOS aby došlo k seberealizaci?
4. Jaké programy zacházení jsou konkrétně využívány v rámci seberealizace odsouzených osob?
5. Jaké postupy, metody a techniky využíváte v těchto konkrétních programech zacházení?
6. Jakým způsobem pracujete s odsouzenými ve VTOS aby došlo k resocializaci?
7. Jaké programy zacházení jsou konkrétně využívány v rámci resocializace odsouzených osob?
8. Jaké postupy, metody a techniky využíváte v těchto konkrétních programech zacházení?
9. Jaké možnosti sociální práce máte v oblasti prevence recidivy u osob ve VTOS?
10. Jak byste celkově zhodnotil/a účinnost a efektivnost programů zacházení?
(Pokud v programech zacházení nevidíte účinnost a efektivnost, co by se podle Vás mělo změnit?)
11. Vnímáte nějaké limity či bariéry v rámci Vašich kompetencí při práci s odsouzenými ve VTOS?

Příloha č.4 Informovaný souhlas

Dobrý den,

jmenuji se Štěpánka Laurenčíková, jsem studentkou Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, Zdravotně sociální fakulty na studijním programu Management sociální práce v organizacích.

Momentálně pracuji na diplomové práci na téma „Specifika sociální práce ve vězeňství“, kde je mým cílem zjistit, jak je realizovaná sociální práce ve věznicích z pohledu sociálních pracovníků a dále zjistit, jaké postupy, metody a techniky využívá sociální pracovník v rámci programů zacházení se svěřenými osobami. K dosažení cílů byla zvolena kvalitativní výzkumná strategie, v rámci sběru dat byla zvolena metoda polostrukturovaného rozhovoru a technika dotazování.

Účast ve výzkumu a zpracování získaných informací v diplomové práci bude zcela anonymní.

Mohu se Vás zeptat, zda souhlasíte s účastí ve výzkumu a nahráváním rozhovoru?